

Adatbányászat: Osztályozás Alapfogalmak, döntési fák, kiértékelés

4. fejezet

Tan, Steinbach, Kumar
Bevezetés az adatbányászatba
előadás-fóliák
fordította
Ispány Márton

Az osztályozás definíciója

- Adott rekordok egy halmaza (*tanító adatállomány*)
 - Minden rekord *attributumok* értékeinek egy halmazából áll, az attributumok egyike az ún. *osztályozó vagy cél* változó.
- Találjunk olyan *modellt* az osztályozó attributumra, amely más attributumok függvényeként állítja elő.
- Cél: korábban nem ismert rekordokat kell olyan pontosan osztályozni ahogyan csak lehetséges.
 - A *teszt adatállomány* a modell pontosságának meghatározására szolgál. Általában az adatállományt két részre bontjuk, a tanítón illesztjük a modellt, a tesztelőn pedig validáljuk.

Adócsalók elfogása

<i>Tid</i>	<i>Refund</i>	<i>Marital Status</i>	<i>Taxable Income</i>	<i>Cheat</i>
1	Yes	Single	125K	No
2	No	Married	100K	No
3	No	Single	70K	No
4	Yes	Married	120K	No
5	No	Divorced	95K	Yes
6	No	Married	60K	No
7	Yes	Divorced	220K	No
8	No	Single	85K	Yes
9	No	Married	75K	No
10	No	Single	90K	Yes

Adó visszatérítések a 2011-es évre

Egy új adó visszaigénylés 2012-ben
Csalás ez vagy sem?

<i>Refund</i>	<i>Marital Status</i>	<i>Taxable Income</i>	<i>Cheat</i>
No	Married	80K	?

Egy példa osztályozási feladatra: találjunk egy olyan módszert amely különbséget tud tenni a rekordok különböző **osztályai** között (**csalás** vs **nem-csalás**)

Mi az osztályozás?

- **Osztályozás** egy olyan f célfüggvény megtanulása, amely az x attribútumhalmazt képezi le y címkek egy előredefiniált halmazára

kategorikus
kategorikus
folytonos
osztály

Tid	Refund	Marital Status	Taxable Income	Cheat
1	Yes	Single	125 K	No
2	No	Married	100 K	No
3	No	Single	70 K	No
4	Yes	Married	120 K	No
5	No	Divorced	95 K	Yes
6	No	Married	60 K	No
7	Yes	Divorced	220 K	No
8	No	Single	85 K	Yes
9	No	Married	75 K	No
10	No	Single	90 K	Yes

Az egyik attribútum az **osztályozó attribútum**
Esetünkben: Csalás (Cheat)

Két **osztály címke** (vagy **osztály**):
Yes (1), No (0)

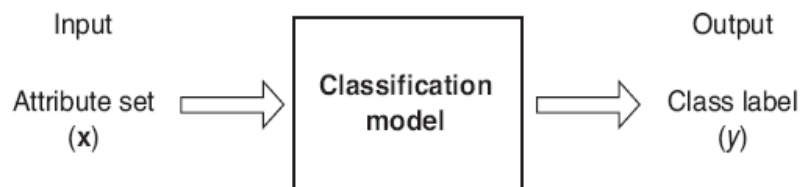

Figure 4.2. Classification as the task of mapping an input attribute set x into its class label y .

Miért osztályozás?

- Az f célfüggvényt **osztályozási modellnek** nevezzük
- **Leíró modellezés:** **Magyarázó eszköz** arra, hogy különbséget tegyünk objektumok különböző osztályai között (pl., megértsük, hogy miért csalják el egyes emberek az adójukat)
- **Prediktív modellezés:** Jelezzük előre **korábban nem látott** rekordok osztályát

Az osztályozás általános megközelítése

- **Tanuló adatállomány:** olyan rekordokból áll, amelyeknél ismerjük az **osztály címkét**
- A tanuló adatállományt arra használjuk, hogy egy osztályozó modellt **építsünk**
- Korábban nem használt rekordok **címkézett teszt adatállományát** használjuk a modell jóságának **kiértékelésére**
- Az osztályozási modellt olyan új rekordokra **alkalmazzuk**, amelyeknél ismeretlen az **osztály címke**

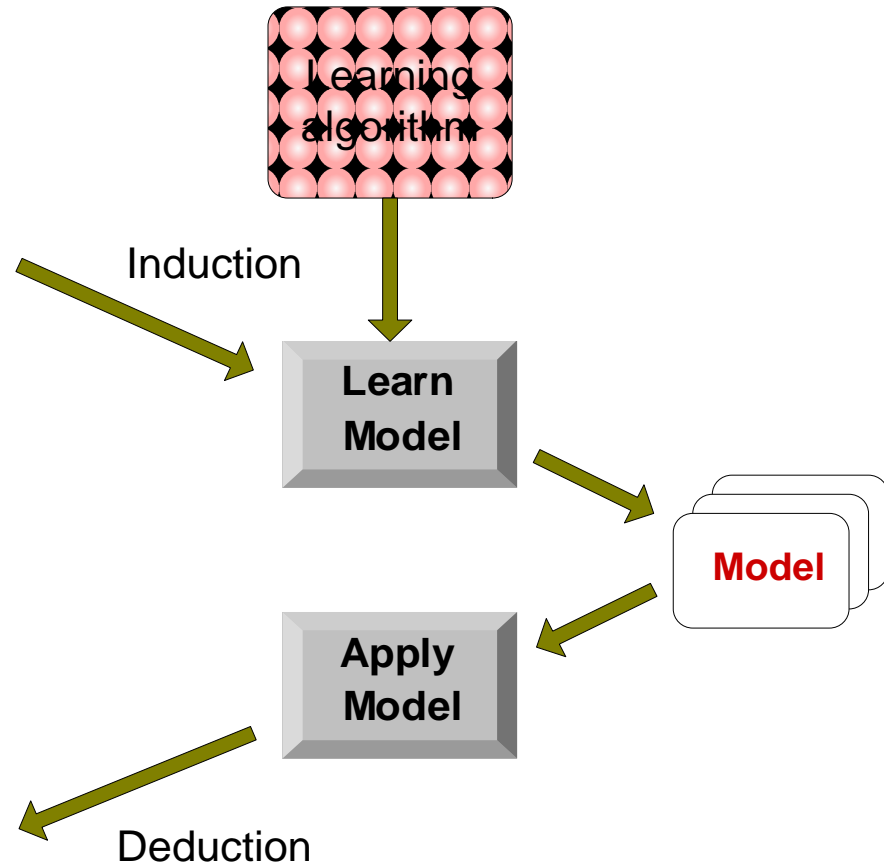
Az osztályozási feladat

Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
1	Yes	Large	125K	No
2	No	Medium	100K	No
3	No	Small	70K	No
4	Yes	Medium	120K	No
5	No	Large	95K	Yes
6	No	Medium	60K	No
7	Yes	Large	220K	No
8	No	Small	85K	Yes
9	No	Medium	75K	No
10	No	Small	90K	Yes

Training Set

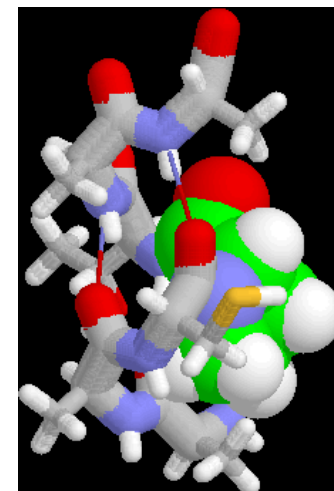
Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
11	No	Small	55K	?
12	Yes	Medium	80K	?
13	Yes	Large	110K	?
14	No	Small	95K	?
15	No	Large	67K	?

Test Set

Példák osztályozási feladatra

- A daganatos sejtek előrejelzése: jó vagy rossz indulatú.
- Hitelkártya tranzakciók osztályozása: legális vagy csalás.
- A fehérjék másodlagos szerkezetének osztályozása: alpha-helix, beta-híd, véletlen spirál.
- Újsághírek kategorizálása: üzlet, időjárás, szórakozás, sport stb.

Osztályozási módszerek

- Döntési fák
- Szabály alapú módszerek
- Memória alapú módszerek (legközelebbi *k-társ*)
- Logisztikus regresszió
- Neurális hálók
- Naív Bayes módszer és Bayes hálók
- Vektorgépek: SVM

Példa döntési fára

kategorikus

kategorikus

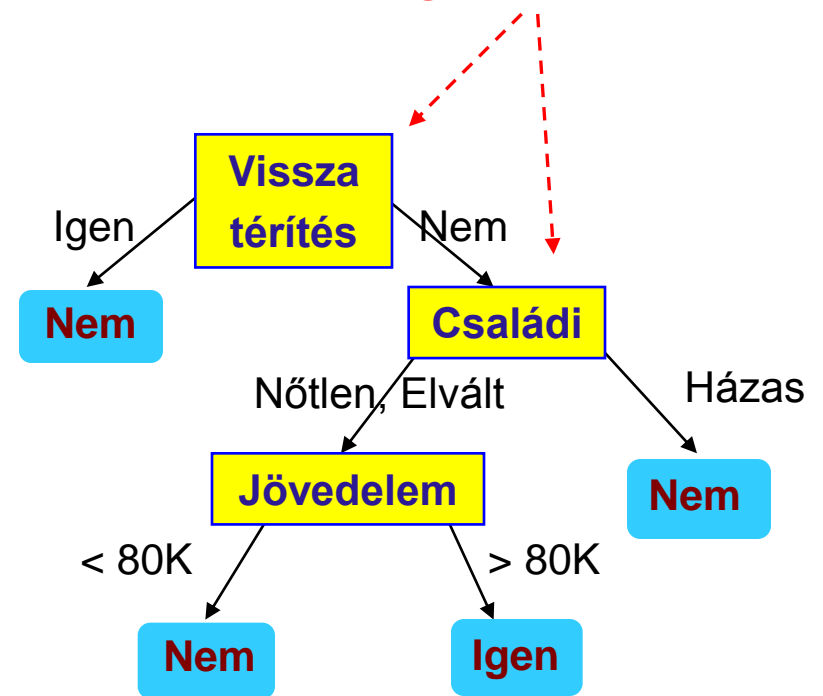
folytonos

osztályozó

Tid	Vissza- térítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házass	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házass	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házass	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házass	75K	Nem
10	Nem	Nőtlen	90K	Igen

Vágó attributumok

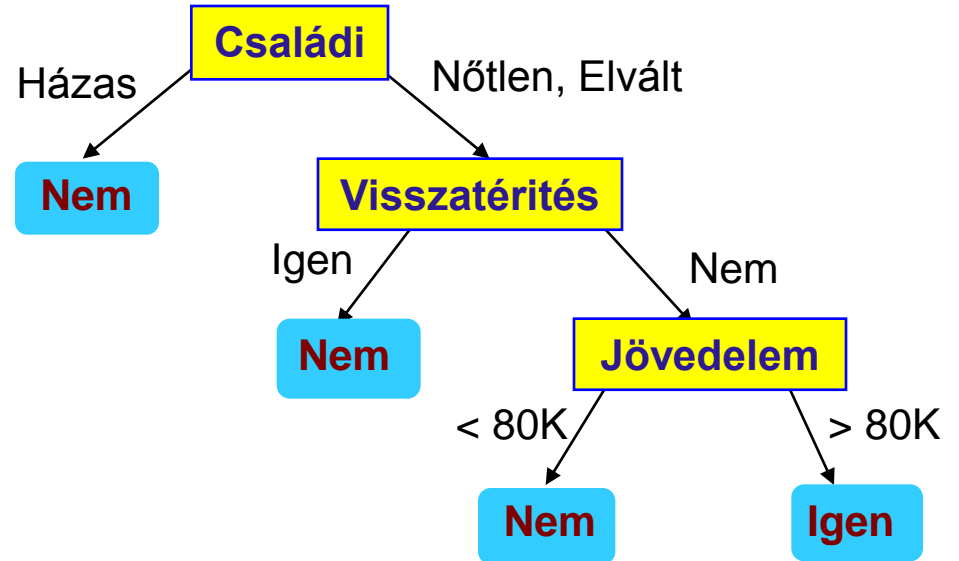
Tanító adatállomány

Model: Döntési fa

Másik példa döntési fára

kategorikus *kategorikus* *folytonos* *osztályozó*

<i>Tid</i>	Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házias	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házias	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házias	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házias	75K	Nem
10	Nem	Nőtlen	90K	Igen

Több fa is illeszkedhet ugyanazokra az adatokra!

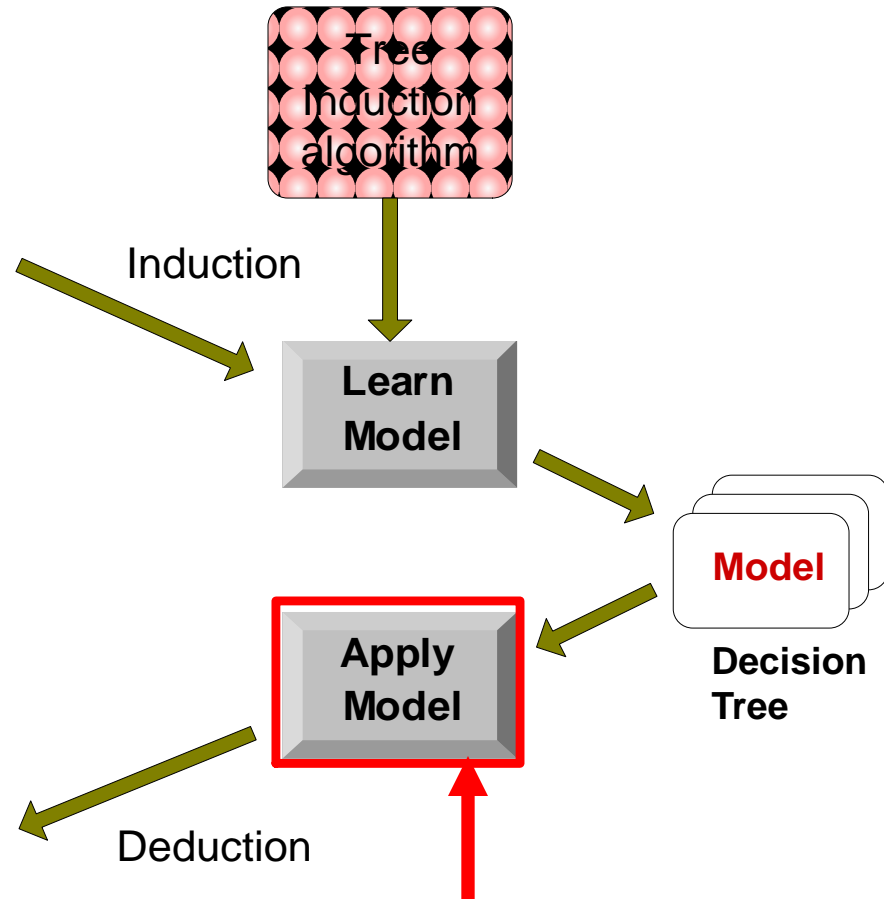
Osztályozás döntési fával

Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
1	Yes	Large	125K	No
2	No	Medium	100K	No
3	No	Small	70K	No
4	Yes	Medium	120K	No
5	No	Large	95K	Yes
6	No	Medium	60K	No
7	Yes	Large	220K	No
8	No	Small	85K	Yes
9	No	Medium	75K	No
10	No	Small	90K	Yes

Training Set

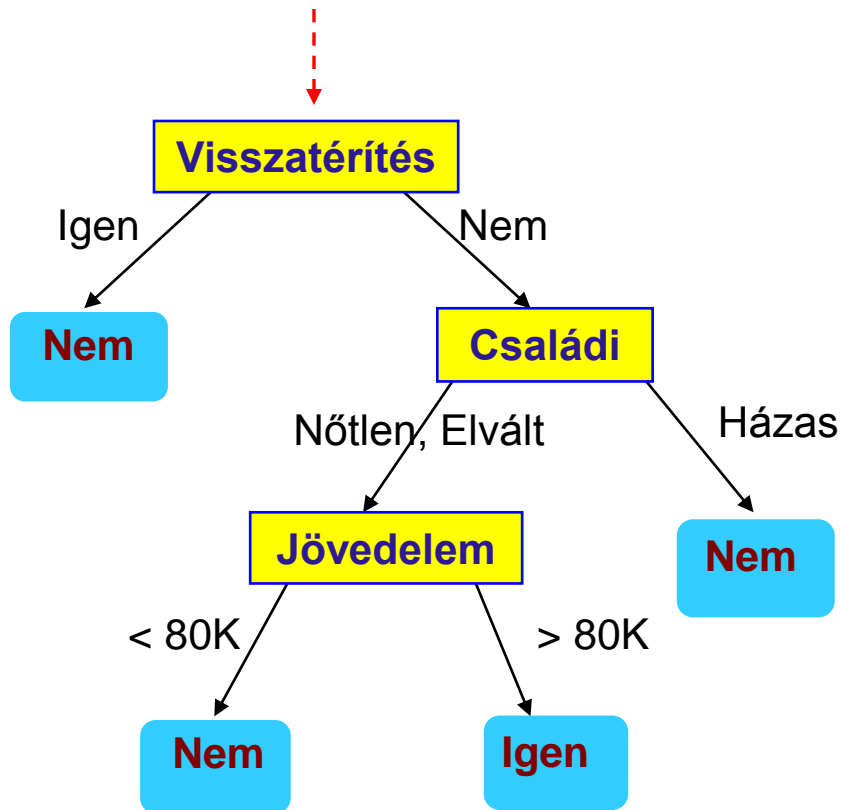
Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
11	No	Small	55K	?
12	Yes	Medium	80K	?
13	Yes	Large	110K	?
14	No	Small	95K	?
15	No	Large	67K	?

Test Set

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Induljunk a fa gyökerétől.

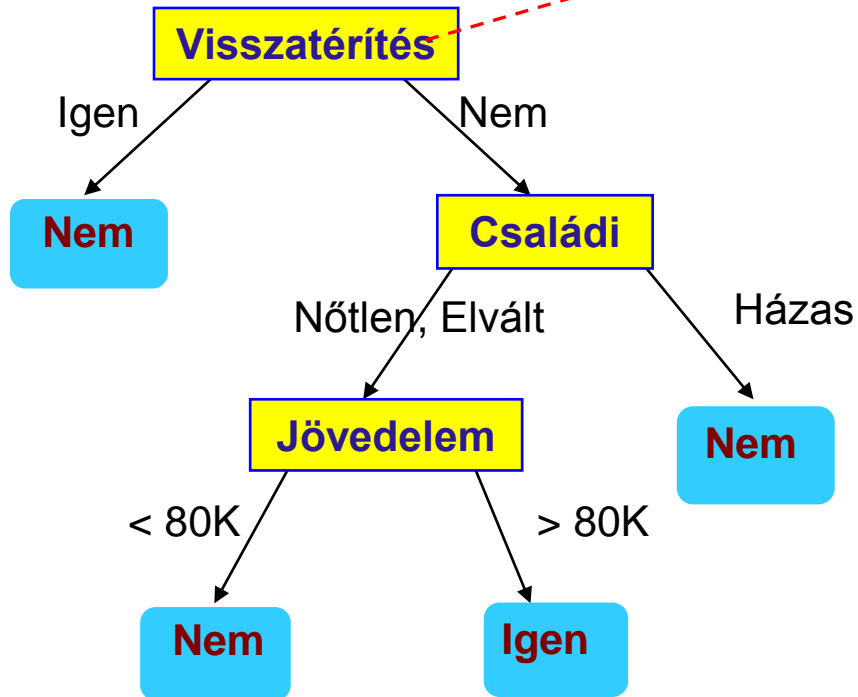
Teszt adatok

Vissza-térítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házás	80K	?

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Teszt adatok

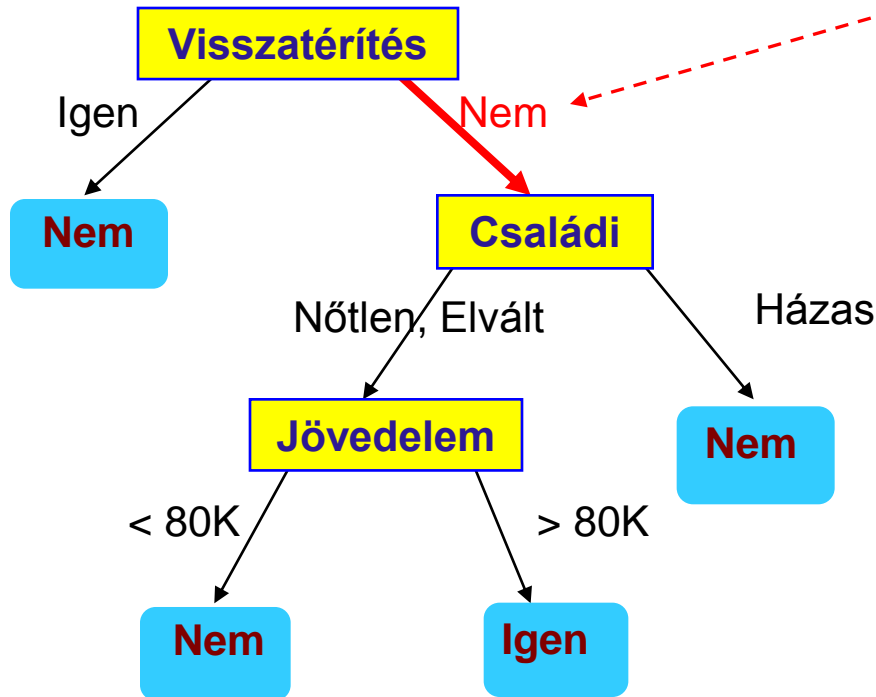
Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házasp	80K	?

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Teszt adatok

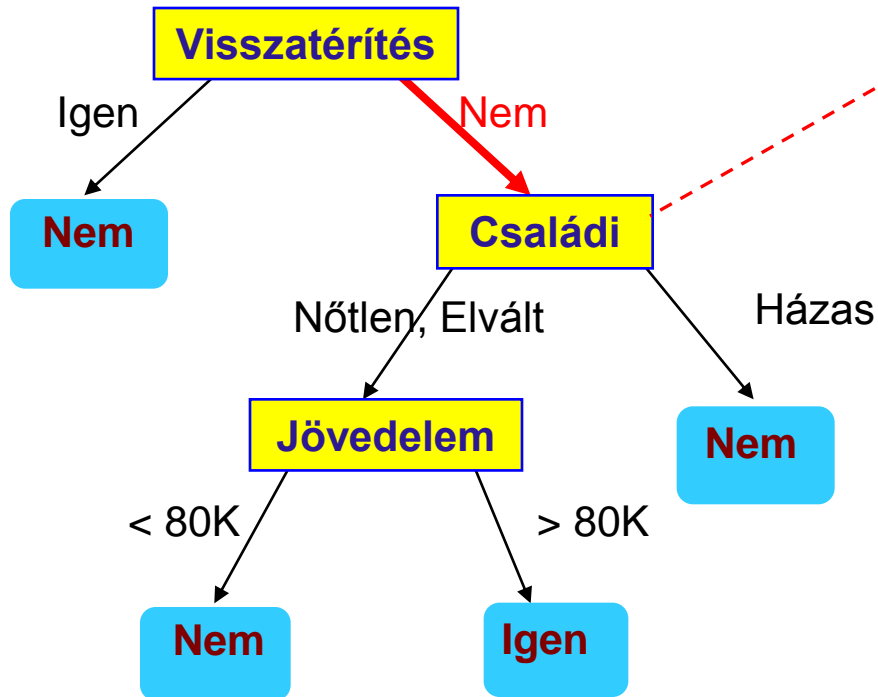
Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házasp	80K	?

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Teszt adatok

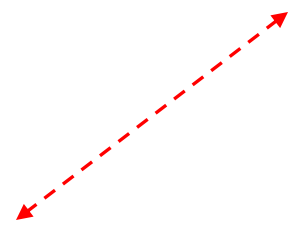
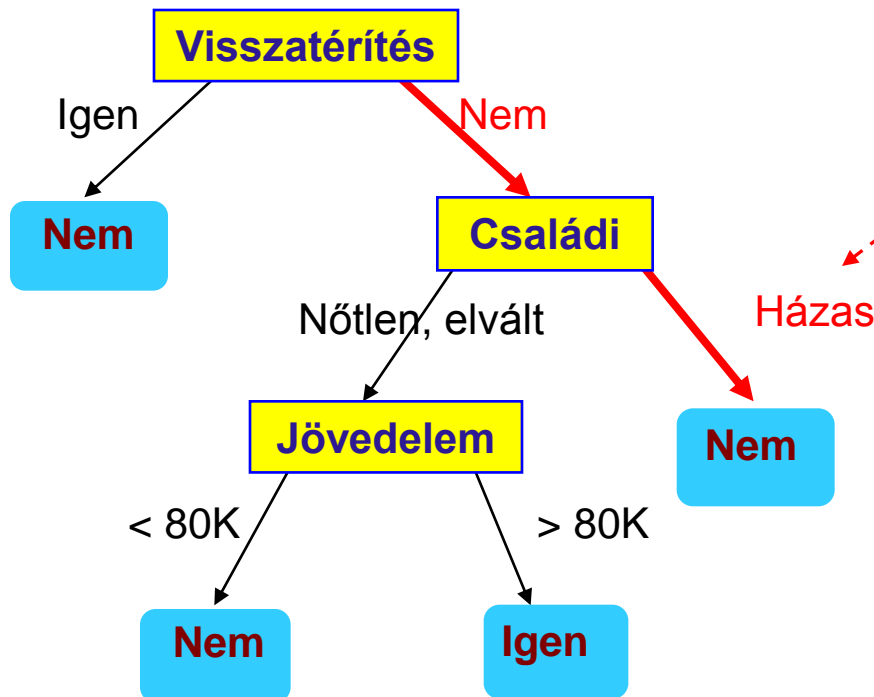
Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házasp	80K	?

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Teszt adatok

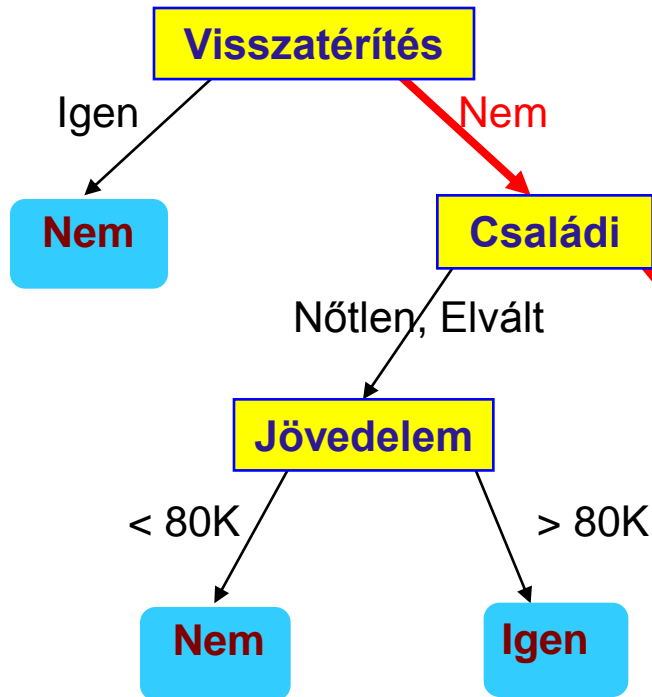
Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házás	80K	?

Alkalmazzuk a modellt a teszt adatokra

Teszt adatok

Visszatérítés	Családi állapot	Adóköteles jövedelem	Csalás
Nem	Házas	80K	?

A Csalás attributumhoz rendeljük „Nem”-et

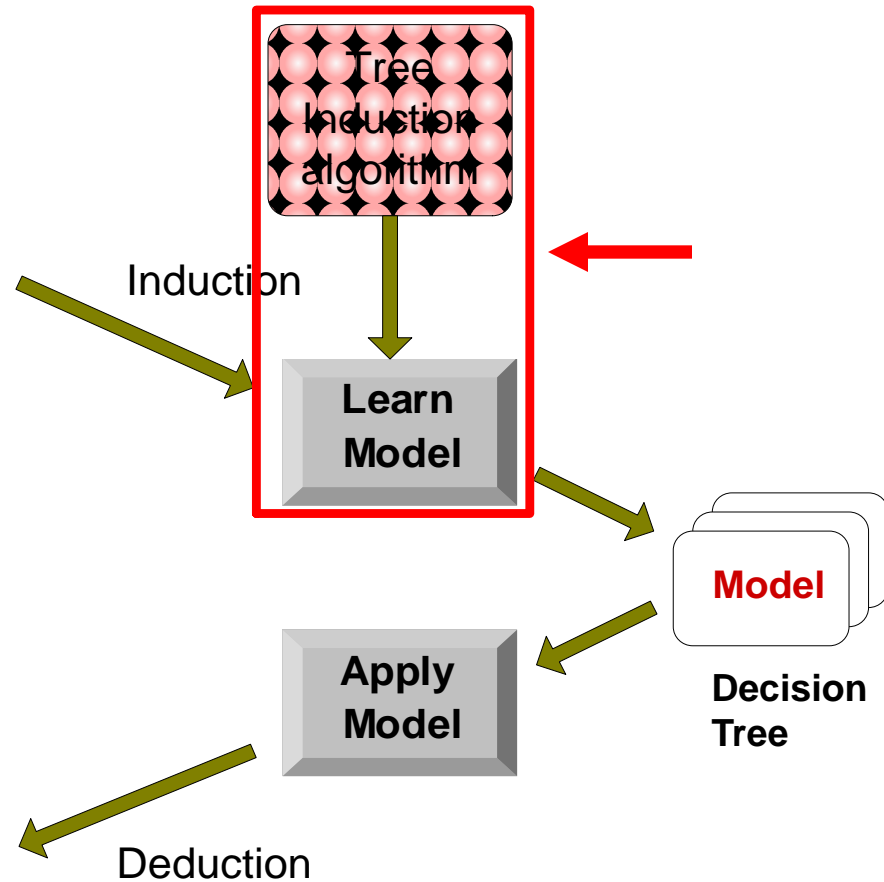
Osztályozás döntési fával

Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
1	Yes	Large	125K	No
2	No	Medium	100K	No
3	No	Small	70K	No
4	Yes	Medium	120K	No
5	No	Large	95K	Yes
6	No	Medium	60K	No
7	Yes	Large	220K	No
8	No	Small	85K	Yes
9	No	Medium	75K	No
10	No	Small	90K	Yes

Training Set

Tid	Attrib1	Attrib2	Attrib3	Class
11	No	Small	55K	?
12	Yes	Medium	80K	?
13	Yes	Large	110K	?
14	No	Small	95K	?
15	No	Large	67K	?

Test Set

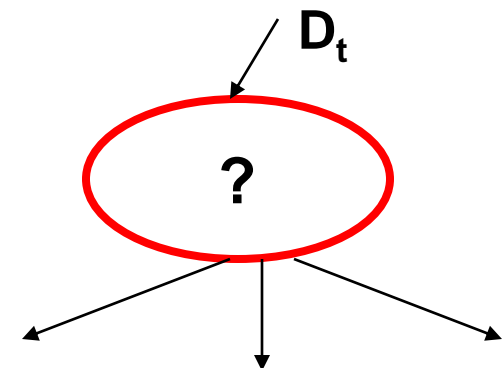
Döntési fa alapú következtetés

- Sok algoritmus:
 - Hunt algoritmus (az egyik legkorábbi)
 - CART (Classification & Regression Trees -- osztályozási és regressziós fák)
 - ID3 (Interaction Detection), C4.5
 - AID, CHAID (Automatic Interaction Detection, Chi-Square based AID)
 - SLIQ, SPRINT

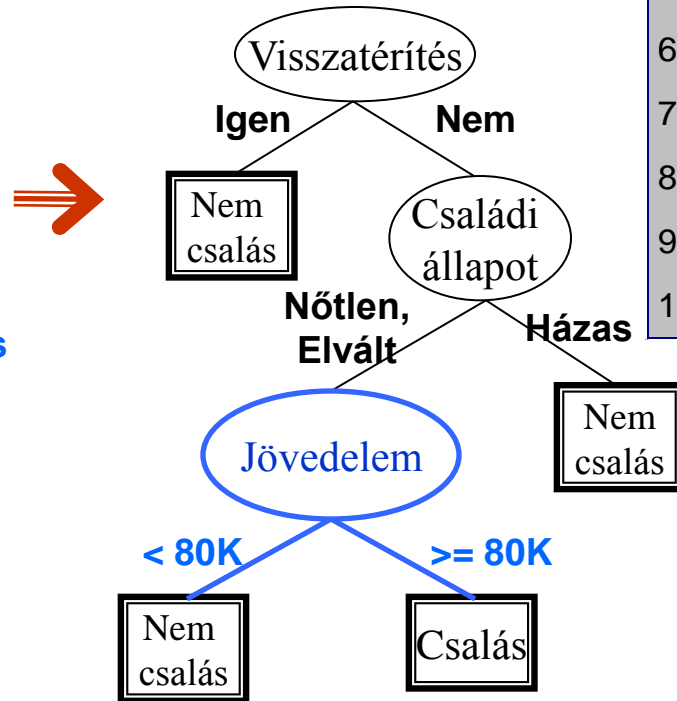
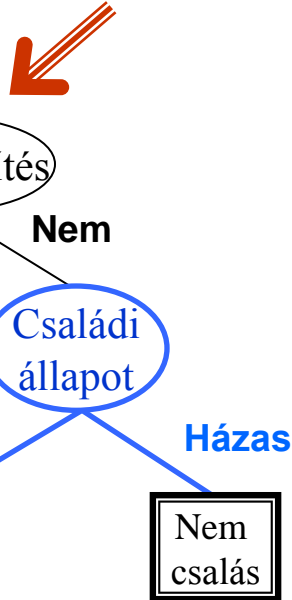
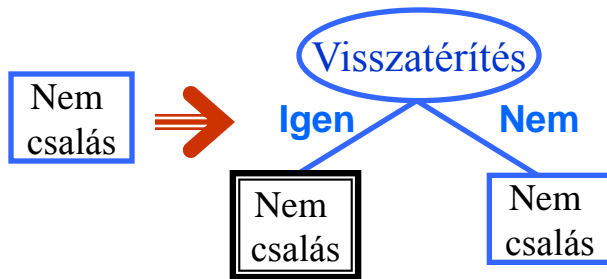
A Hunt algoritmus általános szerkezete

- Legyen D_t a tanító rekordok halmaza a t csúcspontban.
- Általános eljárás:
 - Ha D_t csak olyan rekordokat tartalmaz, amelyek ugyanahhoz az y_t osztályhoz tartoznak, akkor a t csúcspont címkéje legyen y_t .
 - Ha D_t üres halmaz, akkor a t levél kapja az y_d default címkét.
 - Ha D_t egynél több osztályból tartalmaz rekordokat, akkor egy attributum szerinti teszt alapján osszuk fel a rekordok halmazát kisebb részhalmazokra. Majd rekurzívan alkalmazzuk az eljárást minden kapott részhalmazra.

Tid	Vissza-térítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házass	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házass	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házass	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házass	75K	Nem
10	Nem	Nőtlen	90K	Igen

Hunt algoritmus

Tid	Visszatérítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házás	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házás	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házás	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házás	75K	Nem
10	Nem	Nőtlen	90K	Igen

Tiszta csoport

Nem tiszta csoport

Fa alapú következtetés

- Mohó stratégia.
 - Vágjuk részekre a rekordok halmazát egy attributum szerinti teszt alapján egy alkalmas kritériumot optimalizálva.
- Szempontok
 - Hogyan vágjuk részekre a rekordokat?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg az attributumok szerinti teszt feltételeket?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg a legjobb vágást?
 - Mikor álljunk le a vágással?

Fa alapú következtetés

- Mohó stratégia.
 - Vágjuk részekre a rekordok halmazát egy attributum szerinti teszt alapján egy alkalmas kritériumot optimalizálva.
- Szempontok
 - Hogyan vágjuk részekre a rekordokat?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg az attributumok szerinti teszt feltételeket?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg a legjobb vágást?
 - Mikor álljunk le a vágással?

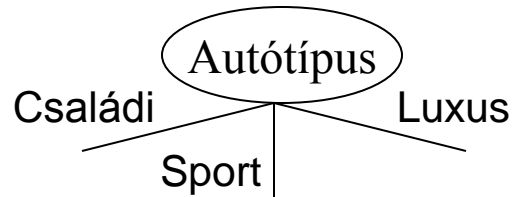
Hogyan határozzuk meg a tesztfeltételt?

- Függ az attributumok típusától:
 - névleges,
 - sorrendi,
 - folytonos (különbségi, hányados).

- Függ attól, hogy hány részre vágunk:
 - két részre, ágra (bináris) vágás,
 - több részre, ágra vágás.

Vágás névleges attributum alapján

- **Több részre vágás:** Annyi részt használjunk amennyi különböző érték van.

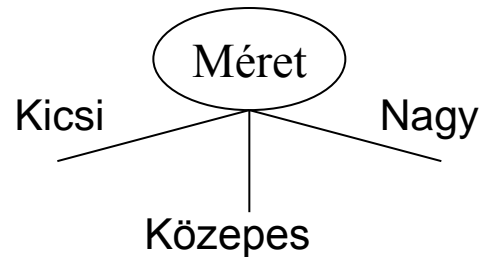

- **Bináris vágás:** Osszuk az értékeket két részre. Az optimális partíciót találjuk meg.

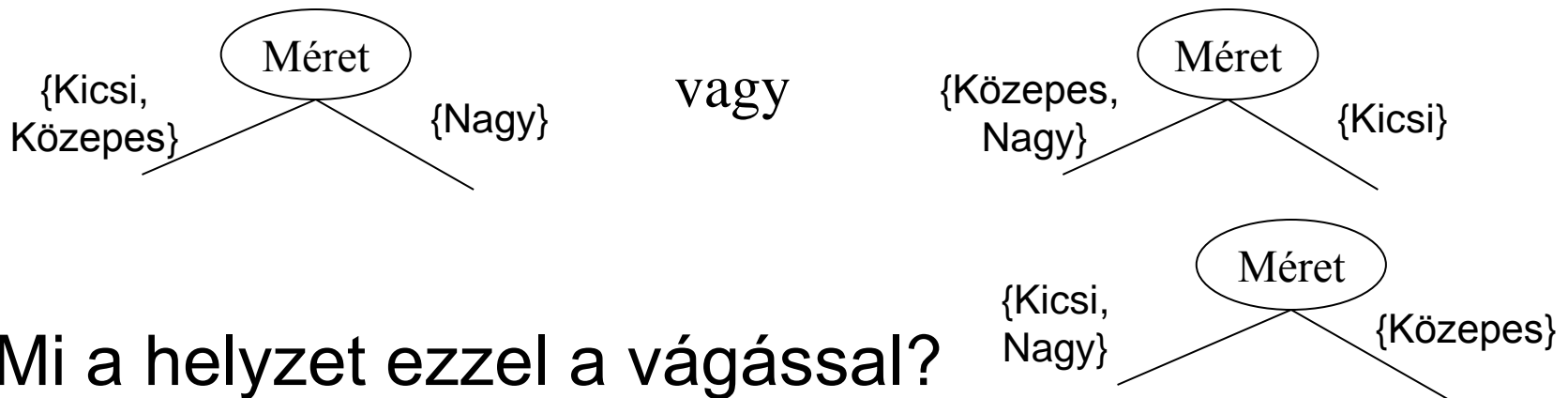

Vágás sorrendi attributum alapján

- **Több részre vágás** : Annyi részt használjunk amennyi különböző érték van.

- **Bináris vágás**: Osszuk az értékeket két részre. Az optimális partíciót találjuk meg.

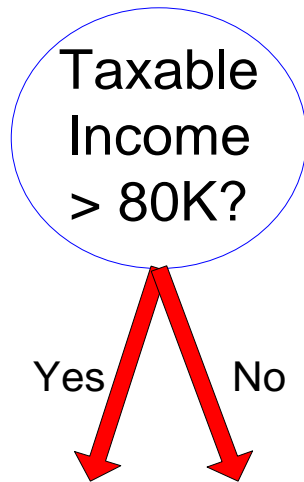

- Mi a helyzet ezzel a vágással?

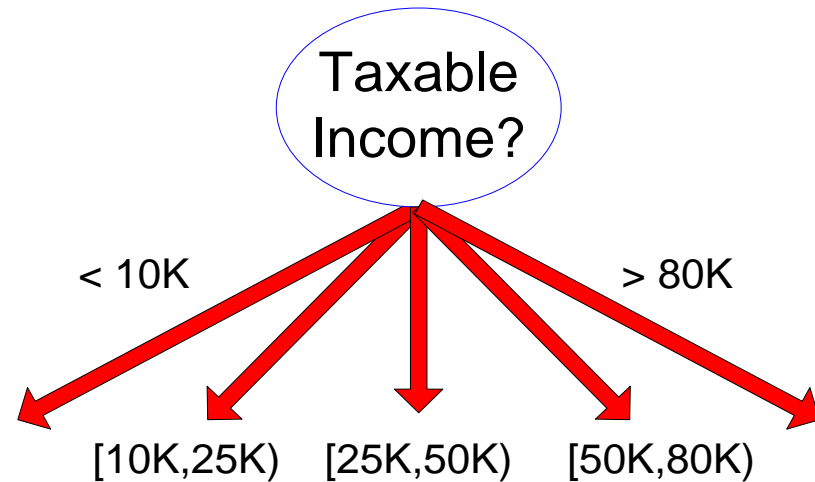
Vágás folytonos attributum alapján

- Többféle módon kezelhető:
 - **Diszkretizáció**, hogy sorrendi kategórikus attributumot állítsunk elő
 - ◆ statikus – egyszer, kezdéskor diszkretizálunk,
 - ◆ dinamikus – a tartományokat kaphatjuk egyenlő hosszú v. egyenlő gyakoriságú intervallumokra való beosztással illetve klaszterosítással.
 - **Bináris döntés**: $(A < v)$ vagy $(A \geq v)$
 - ◆ Tekintsük az összes lehetséges vágást és találjuk meg a legjobbat.
 - ◆ Számításigényes lehet.

Vágás folytonos attributum alapján

(i) Binary split

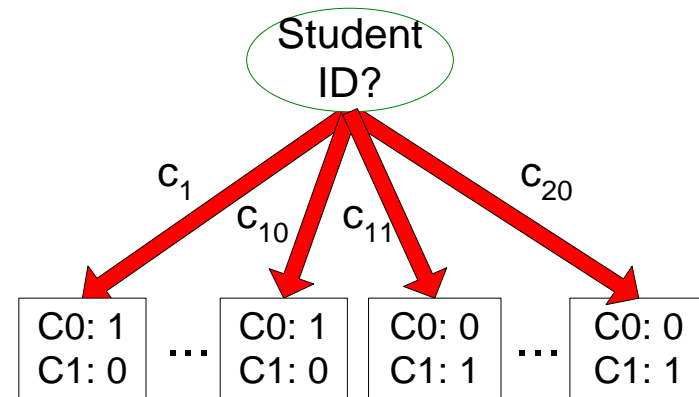
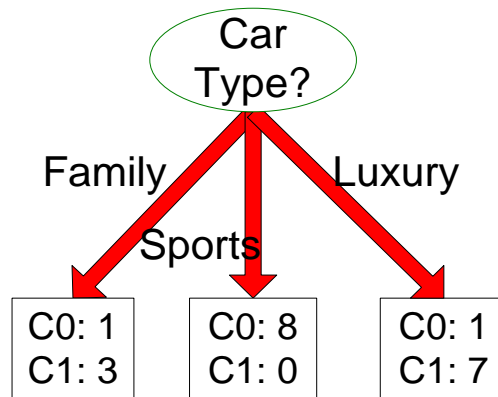
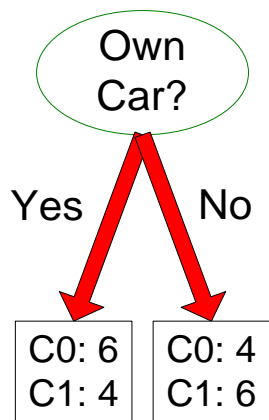
(ii) Multi-way split

Fa alapú következtetés

- Mohó stratégia.
 - Vágjuk részekre a rekordok halmazát egy attributum szerinti teszt alapján egy alkalmas kritériumot optimalizálva.
- Szempontok
 - Hogyan vágjuk részekre a rekordokat?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg az attributumok szerinti teszt feltételeket?
 - ◆ **Hogyan határozzuk meg a legjobb vágást?**
 - Mikor álljunk le a vágással?

Mi lesz a legjobb vágás?

Vágás előtt: 10 rekord a 0 osztályból,
10 rekord az 1 osztályból

Melyik tesztfeltétel a legjobb?

Mi lesz a legjobb vágás?

- Mohó megközelítés:
 - A **homogén** osztály-eloszlást eredményező csúcspontokat preferáljuk.
- Szennyezettségi mérőszámra van szükségünk:

C0: 5
C1: 5

**Nem homogén,
nagyon szennyezett**

C0: 9
C1: 1

**Homogén,
kicsit szennyezett**

Szennyezettség mérése

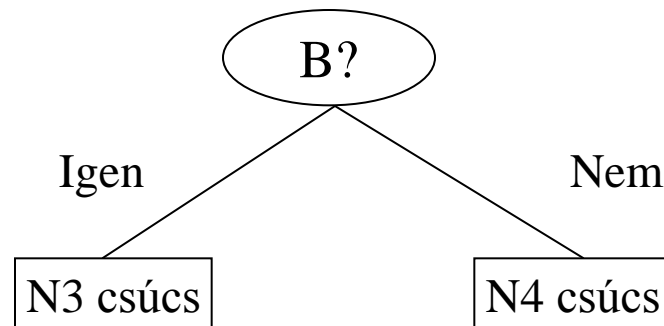
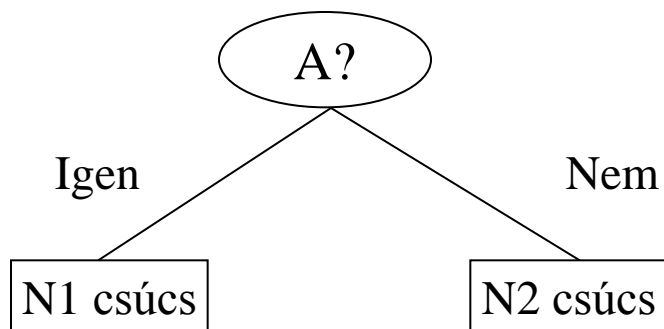
- Gini index
- Entrópia
- Téves osztályozási hiba

Mi lesz a legjobb vágás?

Vágás előtt:

C0	N00
C1	N01

→ **M0**

C0	N10
C1	N11

C0	N20
C1	N21

C0	N30
C1	N31

C0	N40
C1	N41

↓
M1

↓
M2

↓
M3

↓
M4

M12

M34

Nyereség = M0 – M12 vagy M0 – M34

Szennyezettség mérése: GINI index

- Gini index egy t csúcspontban:

$$G(t) = 1 - \sum_j [p(j|t)]^2$$

($p(j|t)$ a j osztály relatív gyakorisága a t csúcspontban).

- A maximum $(1 - 1/n_c)$ amikor a rekordok egyenlően oszlanak meg az osztályok között, ahol n_c az osztályok száma (legkevésbé hasznos információ).
- A minimum 0.0 amikor minden rekord ugyanahhoz az osztályhoz tartozik (leghasznosabb információ).

C 1	0
C 2	6
Gini = 0.000	

C 1	1
C 2	5
Gini = 0.278	

C 1	2
C 2	4
Gini = 0.444	

C 1	3
C 2	3
Gini = 0.500	

A Gini index számolása

$$G(t) = 1 - \sum_j [p(j|t)]^2$$

C 1	0
C 2	6

$$P(C1) = 0/6 = 0 \quad P(C2) = 6/6 = 1$$

$$\text{Gini} = 1 - P(C1)^2 - P(C2)^2 = 1 - 0 - 1 = 0$$

C 1	1
C 2	5

$$P(C1) = 1/6 \quad P(C2) = 5/6$$

$$\text{Gini} = 1 - (1/6)^2 - (5/6)^2 = 0.278$$

C 1	2
C 2	4

$$P(C1) = 2/6 \quad P(C2) = 4/6$$

$$\text{Gini} = 1 - (2/6)^2 - (4/6)^2 = 0.444$$

Vágás a Gini index alapján

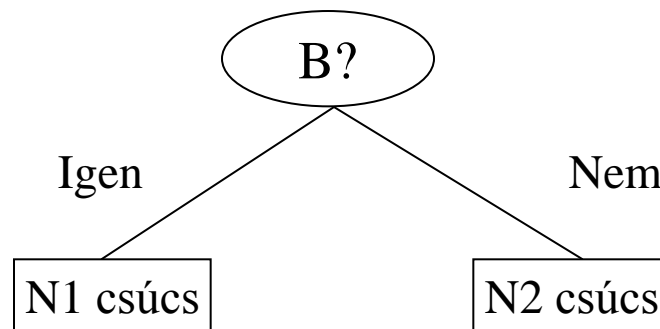
- A CART, SLIQ, SPRINT algoritmusok használják.
- Ha a t csúcspontot (szülő) k részre (gyerekek) osztjuk fel, akkor a vágás jóságát az alábbi képlettel számoljuk:

$$G_{\text{vágás}} = \sum_{i=1}^k \frac{n_i}{n} G(i)$$

ahol n_i = rekordok száma az i -edik gyereknél,
 n = rekordok száma a t csomópontban,
 $G(i)$ = az i -edik gyerek Gini indexe.

Gini index bináris attribútumokra

- Két ágra vágás
- Az ágak súlyozásának hatása:
 - minél nagyobb és tisztább ágakat keresünk.

	Szülő
C1	6
C2	6
Gini = 0.500	

G(N1)

$$= 1 - (5/7)^2 - (2/7)^2$$
$$= 0.408$$

G(N2)

$$= 1 - (1/5)^2 - (4/5)^2$$
$$= 0.32$$

	N 1	N 2
C 1	5	1
C 2	2	4
G i n i = 0 . 3 3 3		

G(gyerek)

$$= 7/12 * 0.408 +$$
$$5/12 * 0.32$$
$$= 0.371$$

Gini index diszkrét attributumokra

- Minden különböző vágó értékre határozzuk meg az egyes osztályok előfordulási gyakoriságát az egyes ágakra.
- Használjuk a gyakorisági mátrixot a döntésnél.

Több ágra vágás

	Autótípus		
	Családi	Sport	Luxus
C1	1	2	1
C2	4	1	1
Gini	0.393		

Bináris vágás
(találjuk meg a legjobb partíciót)

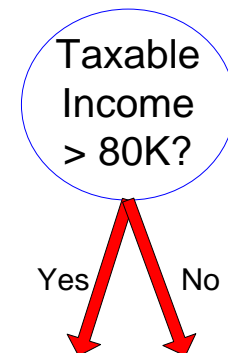
	Autótípus	
	{Sport, Luxus}	{Családi}
C1	3	1
C2	2	4
Gini	0.400	

	Autótípus	
	{Sport}	{Családi, Luxus}
C1	2	2
C2	1	5
Gini	0.419	

Gini index folytonos attributumokra

- Használjunk egy értéken alapuló bináris döntéseket.
- Számos lehetséges vágó érték:
 - Lehetséges vágások száma = Különböző értékek száma
- Mindegyik vágó értékhez tartozik egy gyakorisági mátrix.
 - Az ágak mindegyikében számoljuk össze az $A < v$ és $A \geq v$ osztályok gyakoriságait.
- Heurisztika a legjobb v megtalálására:
 - Minden v -re fésüljük át az adatbázist a gyakorisági mátrix meghatározására és számoljuk ki a Gini indexet.
 - Numerikusan nem hatékony! (Sok ismétlés)

Tid	Vissza-térítés	Családi állapot	Jöve-delem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házás	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házás	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házás	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házás	75K	Nem
10	Nem	Nőtlen	90K	Igen

Gini index folytonos attributumokra

- Hatékony számolási algoritmus: mindegyik attributumra
 - Rendezzük az attributumot értékei mentén.
 - Lineárisan végigfésülve ezeket az értékeket mindig frissítsük a gyakorisági mátrixot és számoljuk ki a Gini indexet.
 - Válasszuk azt a vágó értéket, amelynek legkisebb a Gini indexe.

Csalás	Nem		Nem		Nem		Igen		Igen		Igen		Nem		Nem		Nem		Nem			
	Adóköteles jövedelem																					
Rendezett értékek →	60		70		75		85		90		95		100		120		125		220			
Vágó értékek →	55		65		72		80		87		92		97		110		122		172		230	
	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>	<=	>		
Igen	0	3	0	3	0	3	0	3	1	2	2	1	3	0	3	0	3	0	3	0	3	0
Nem	0	7	1	6	2	5	3	4	3	4	3	4	3	4	4	3	5	2	6	1	7	0
Gini	0.420		0.400		0.375		0.343		0.417		0.400		<u>0.300</u>		0.343		0.375		0.400		0.420	

Entrópia alapú vágási kritérium

- Entrópia a t csúcsban:

$$E(t) = - \sum_j p(j | t) \log_2 p(j | t)$$

(ahol $p(j | t)$ a j -edik osztály relatív gyakorisága a t csúcsban).

- Egy csúcs homogenitását méri.

- ◆ Maximuma $\log_2 n_c$, amikor a rekordok egyenlően oszlanak meg az osztályok között, ahol n_c az osztályok száma (legrosszabb eset).
- ◆ Minimuma 0.0 , amikor minden rekord egy osztályba tartozik (legjobb eset).

- Az entrópia számolása hasonló a Gini index számolásához.

Az entrópia számolása

$$E(t) = - \sum_j p(j|t) \log_2 p(j|t)$$

C 1	0
C 2	6

$$P(C1) = 0/6 = 0 \quad P(C2) = 6/6 = 1$$

$$\text{Entrópia} = -0 \log 0 - 1 \log 1 = -0 - 0 = 0$$

C 1	1
C 2	5

$$P(C1) = 1/6 \quad P(C2) = 5/6$$

$$\text{Entrópia} = - (1/6) \log_2 (1/6) - (5/6) \log_2 (5/6) = 0.65$$

C 1	2
C 2	4

$$P(C1) = 2/6 \quad P(C2) = 4/6$$

$$\text{Entrópia} = - (2/6) \log_2 (2/6) - (4/6) \log_2 (4/6) = 0.92$$

Entrópia alapú vágás

- Információ nyereség (INY):

$$INY_{\text{vágás}} = E(p) - \left(\sum_{i=1}^k \frac{n_i}{n} E(i) \right)$$

A t szülő csúcsot k ágra bontjuk:

n_i a rekordok száma az i -edik ágban

- Az entrópia csökken a vágás miatt. Válasszuk azt a vágást, amelynél a csökkenés a legnagyobb (maximalizáljuk a nyereséget).
- Az ID3 és C4.5 algoritmusok használják.
- Hátránya: olyan vágásokat részesít előnyben, amelyek sok kicsi de tiszta ágat hoznak létre.

Entrópia alapú vágás

- Nyereség hányados (NYH):

$$NYH_{\text{vágás}} = \frac{I_{\text{vágás}}}{VE}$$

$$VE = - \sum_{i=1}^k \frac{n_i}{n} \log \frac{n_i}{n}$$

A p szülő csúcsot k ágra bontjuk:

n_i a rekordok száma az i -edik ágban

- Az információ nyereséget módosítja a vágás entrópiájával (VE). A nagy entrópiájú felbontásokat (sok kis partíció) bünteti!
- A C4.5 algoritmus használja.
- Az információ nyereség hátrányainak kiküszöbölésére tervezték.

Téves osztályozási hiba alapú vágás

- Osztályozási hiba a t csúcsban :

$$H(t) = 1 - \max_i P(i | t)$$

- Egy csúcspontbeli téves osztályozás hibáját méri.
 - ◆ Maximuma $1 - 1/n_c$, amikor a rekordok egyenlően oszlanak meg az osztályok között, ahol n_c az osztályok száma (legrosszabb eset).
 - ◆ Minimuma 0.0 , amikor minden rekord egy osztályba tartozik (legjobb eset).

Példa a hiba számolására

$$H(t) = 1 - \max_i P(i | t)$$

C 1	0
C 2	6

$$P(C1) = 0/6 = 0 \quad P(C2) = 6/6 = 1$$

$$\text{Hiba} = 1 - \max(0, 1) = 1 - 1 = 0$$

C 1	1
C 2	5

$$P(C1) = 1/6 \quad P(C2) = 5/6$$

$$\text{Hiba} = 1 - \max(1/6, 5/6) = 1 - 5/6 = 1/6$$

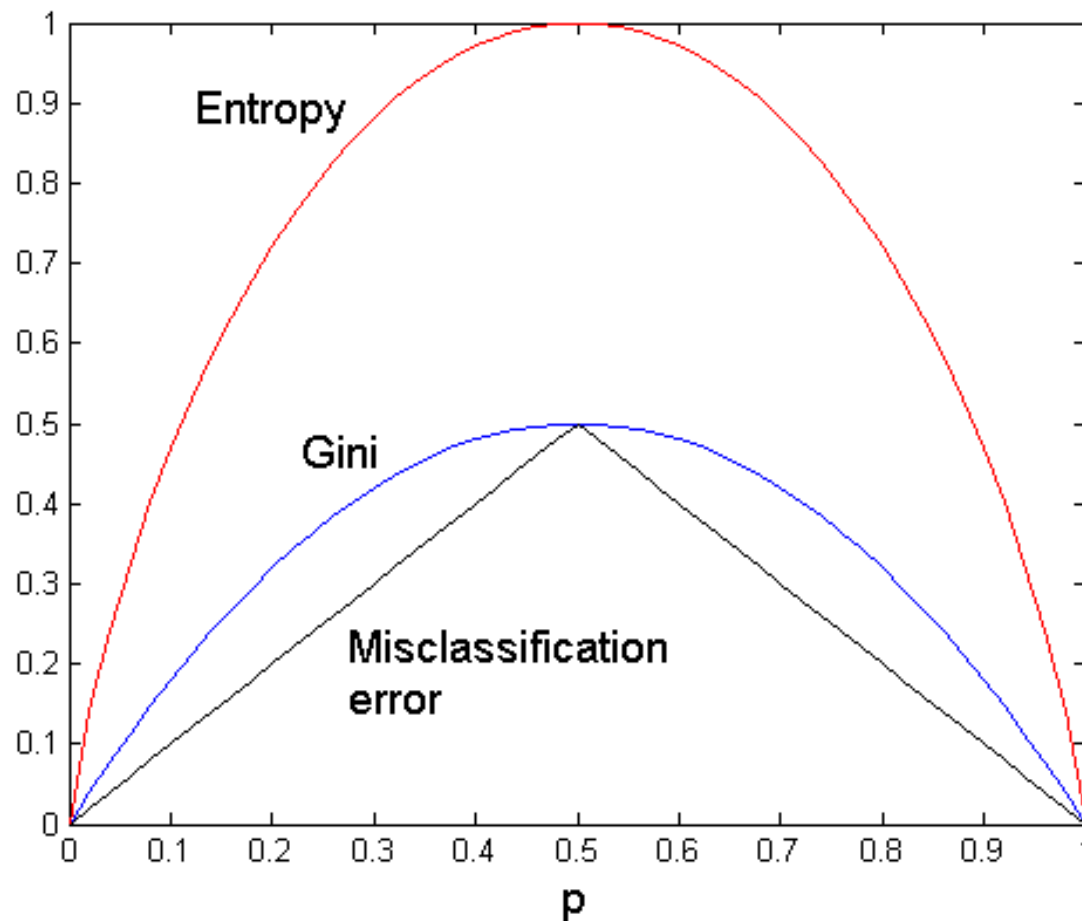
C 1	2
C 2	4

$$P(C1) = 2/6 \quad P(C2) = 4/6$$

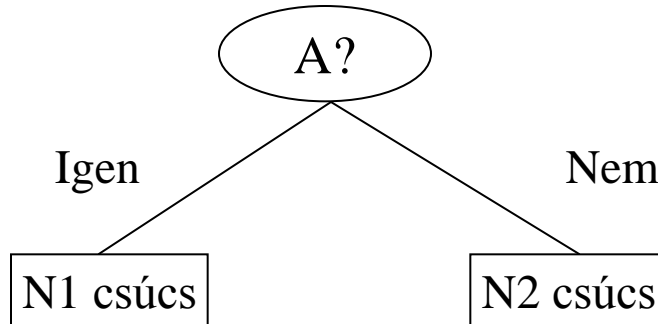
$$\text{Hiba} = 1 - \max(2/6, 4/6) = 1 - 4/6 = 1/3$$

Vágási kritériumok összehasonlítása

Bináris osztályozási feladat:

Téves osztályozás vagy Gini

	Szülő
C1	7
C2	3
Gini = 0.42	

$$\begin{aligned} G(N1) &= 1 - (3/3)^2 - (0/3)^2 \\ &= 0 \end{aligned}$$

	N 1	N 2
C 1	3	4
C 2	0	3
G i n i = 0 . 3 6 1		

$$\begin{aligned} G(N2) &= 1 - (4/7)^2 - (3/7)^2 \\ &= 0.489 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} G(\text{gyerek}) &= 3/10 * 0 \\ &+ 7/10 * 0.489 \\ &= 0.342 \end{aligned}$$

A Gini javít, a másik nem !!

Fa alapú következtetés

- Mohó stratégia.
 - Vágjuk részekre a rekordok halmazát egy attributum szerinti teszt alapján egy alkalmas kritériumot optimalizálva.
- Szempontok
 - Hogyan vágjuk részekre a rekordokat?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg az attributumok szerinti teszt feltételeket?
 - ◆ Hogyan határozzuk meg a legjobb vágást?
 - **Mikor álljunk le a vágással?**

Megállási szabály döntési fáknál

- Ne osszunk tovább egy csúcsot ha minden rekord ugyanahhoz az osztályhoz tartozik.
- Ne osszunk tovább egy csúcsot ha minden rekordnak hasonló attributum értékei vannak.
- Korai megállás (később tárgyaljuk).

Döntési fa alapú osztályozás

- Előnyök:
 - Kis költséggel állíthatóak elő.
 - Kimagaslóan gyors új rekordok osztályozásánál.
 - A kis méretű fák könnyen interpretálhatóak.
 - Sok egyszerű adatállományra a pontosságuk összemérhető más osztályozási módszerekével.

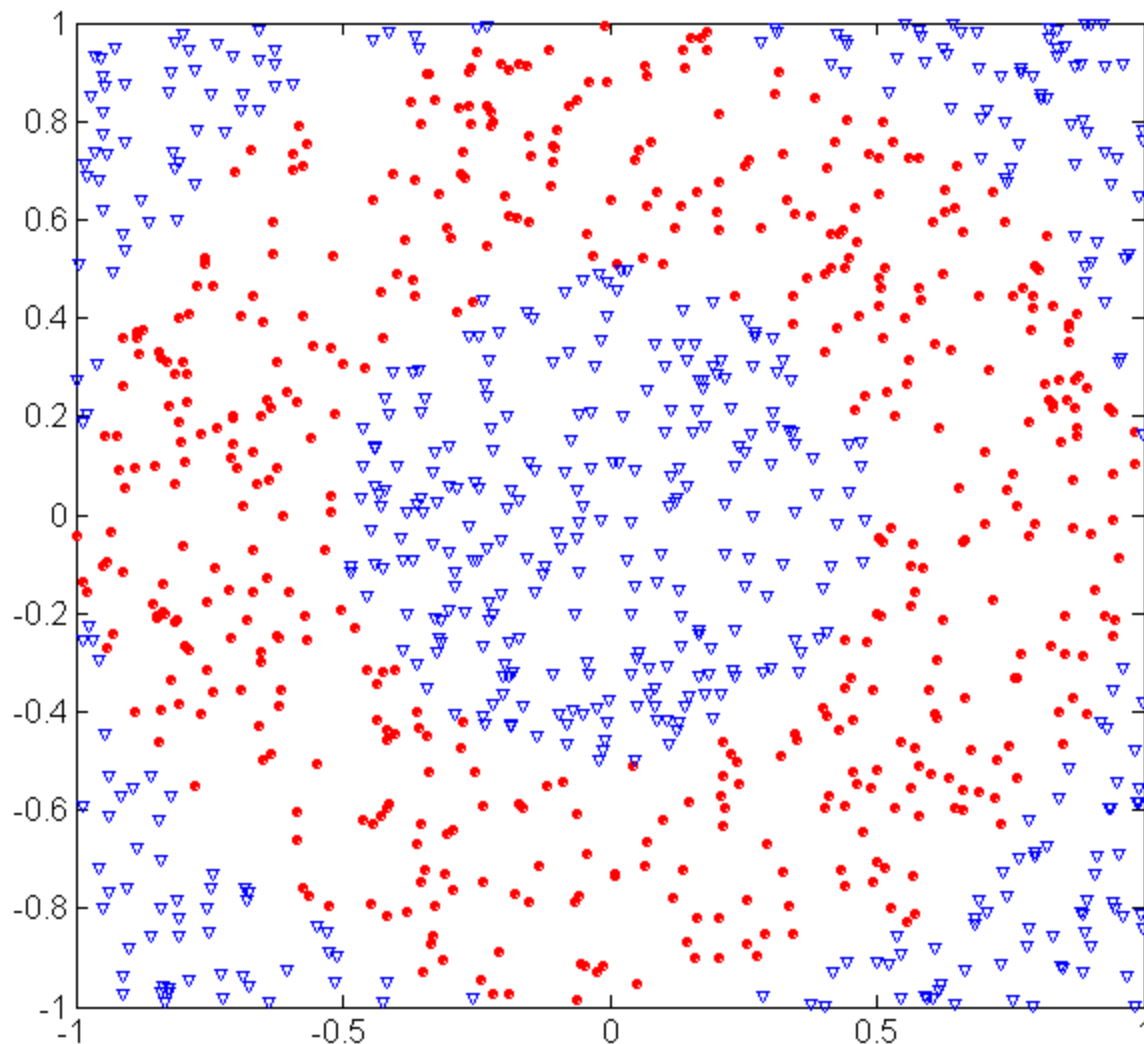
Példa: C4.5

- Egyszerű, egy mélységű keresés.
- Információ nyereséget használ.
- Minden csúcsnál rendezzi a folytonos attributumokat.
- Az összes adatot a memóriában kezeli.
- Alkalmatlan nagy adatállományok kezelésére.
 - Memórián kívüli rendezést igényel (lassú).
- Szoftver letölthető az alábbi címről:
<http://www.cse.unsw.edu.au/~quinlan/c4.5r8.tar.gz>

Az osztályozás gyakorlati szempontjai

- Alul- és túlillesztés
- Hiányzó értékek
- Az osztályozás költsége

Példa alul- és túlillesztésre

**500 piros kör és 500
kék háromszög**

Piros körök:

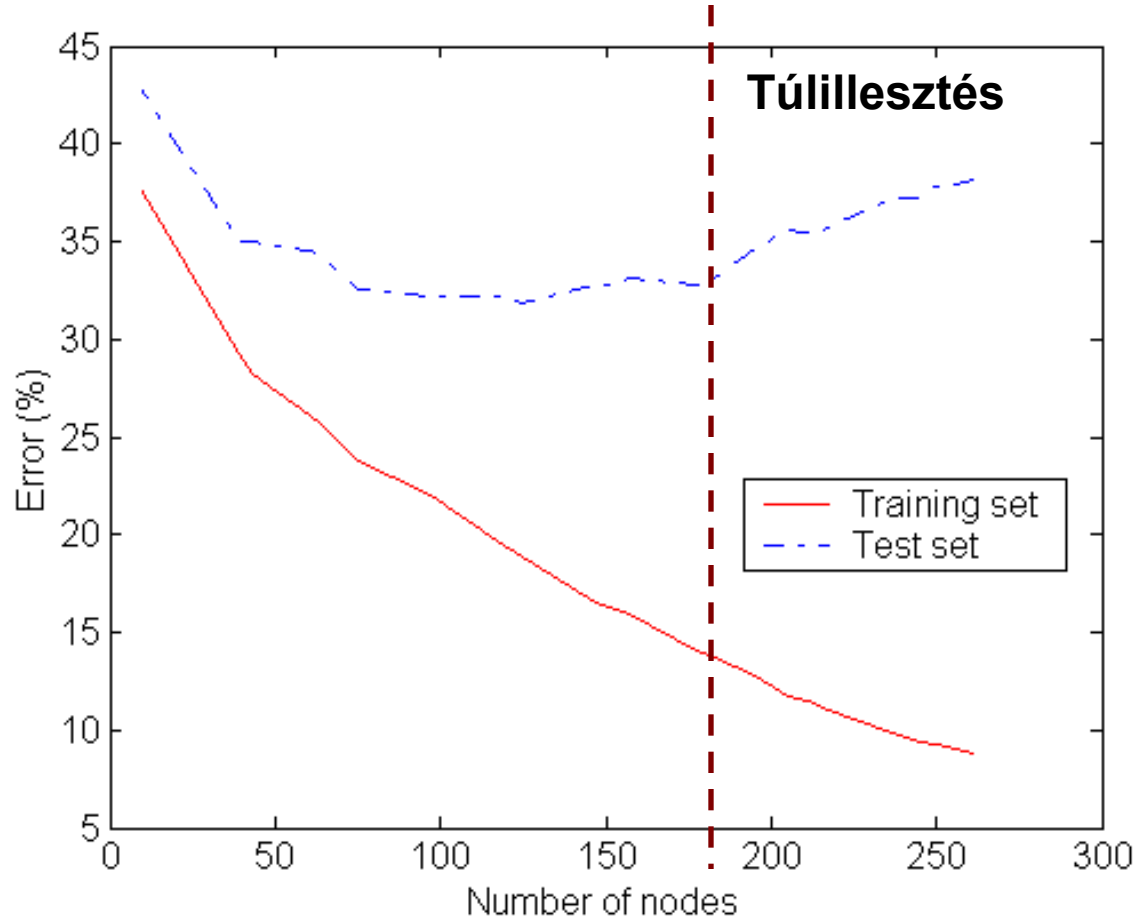
$$0.5 \leq \text{sqrt}(x_1^2 + x_2^2) \leq 1$$

Kék háromszögek:

$$\text{sqrt}(x_1^2 + x_2^2) > 0.5 \text{ or}$$

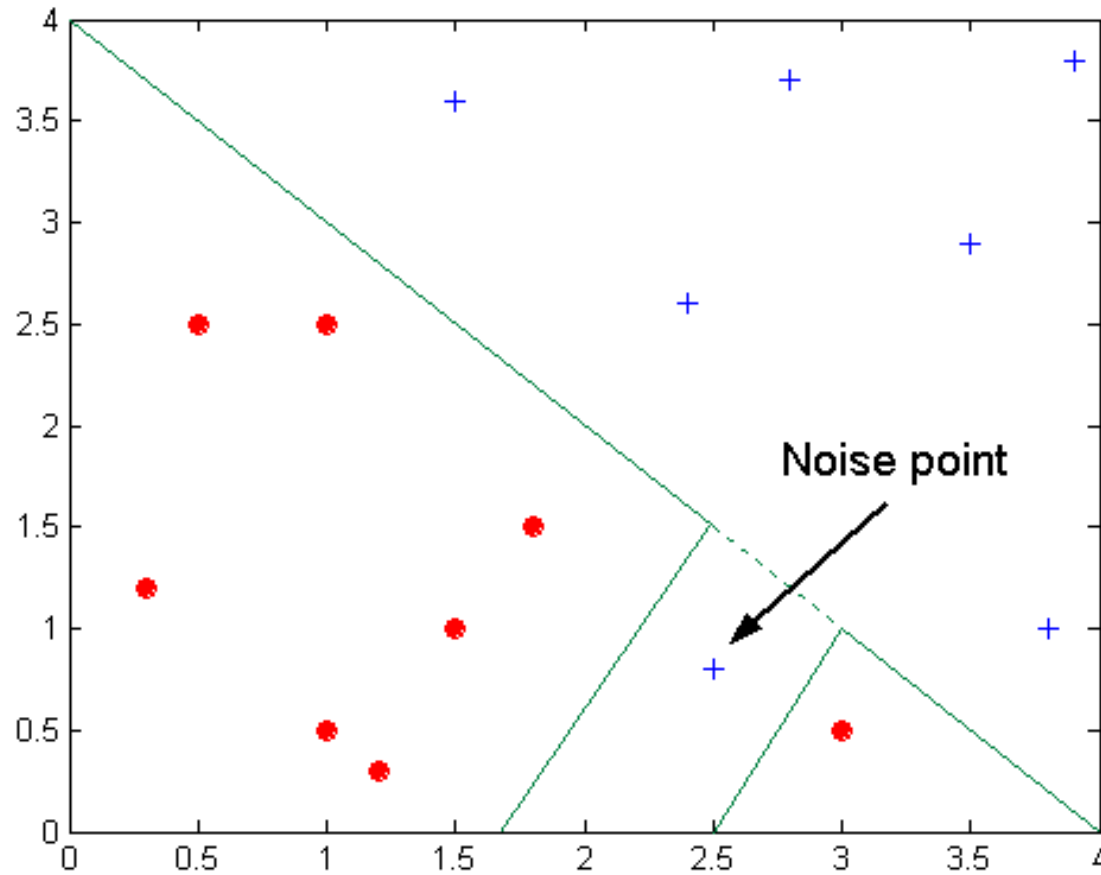
$$\text{sqrt}(x_1^2 + x_2^2) < 1$$

Alul- és túlillesztés

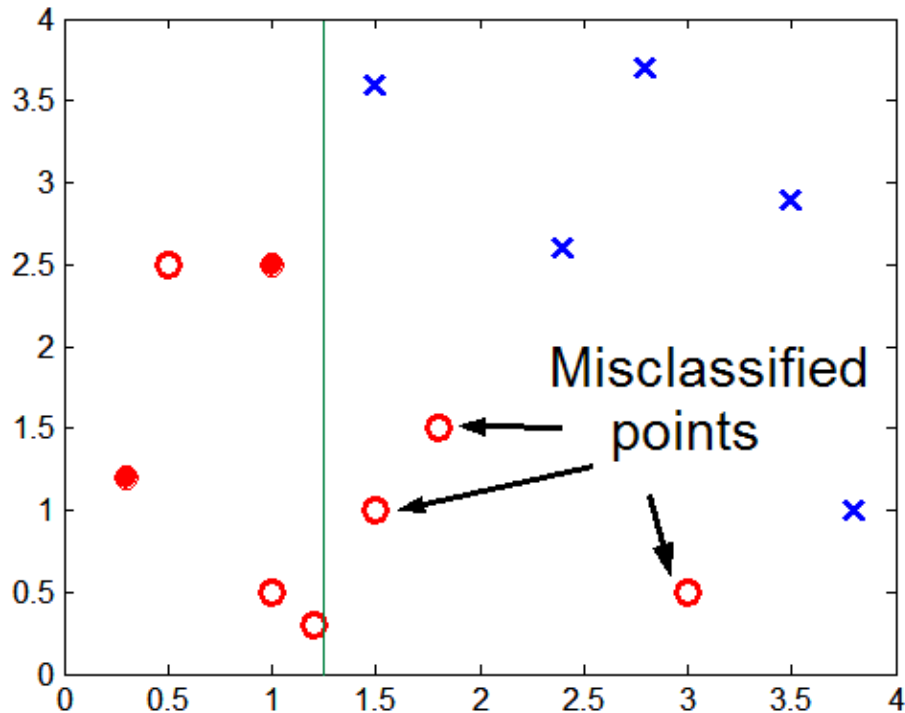
Alulillesztés: amikor a modell túl egyszerű a tanító és a teszt hiba egyaránt nagy

Túlillesztés hiba miatt

A döntési határ torzul a zaj miatt

Túlillesztés elégtelen minta miatt

Nehéz helyesen előrejelezni az ábra alsó felében lévő pontokat mivel azon a területen nincsenek adatok.

- Elégtelen számú tanító rekord egy területen azt okozhatja, hogy a döntési fa olyan tanító rekordok alapján prediktál a teszt példákra, amelyek az osztályozási feladat számára irrelevánsak.

Túlllesztés: megjegyzések

- A túlllesztés döntési fák esetén azt eredményezheti, hogy a fa szükségtelenül nagy (összetett) lesz.
- A tanítás hibája nem ad jó becslést arra hogyan fog működni a fa új rekordokra.
- A hiba becslésére új módszerek kellene.

Az általánosítási hiba becslése

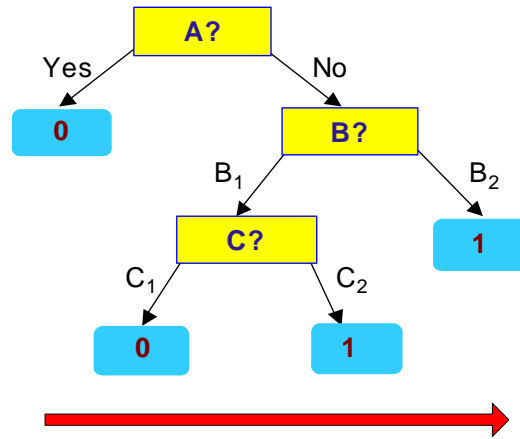
- **Behelyettesítési hiba:** hiba a tanító állományon ($\sum e(t)$)
- **Általánosítási hiba:** hiba a teszt állományon ($\sum e'(t)$)
- Módszerek az általánosítási hiba becslésére:
 - **Optimista megközelítés:** $e'(t) = e(t)$
 - **Pesszimista megközelítés:**
 - ◆ Minden levélre: $e'(t) = (e(t)+0.5)$
 - ◆ Teljes hiba: $e'(T) = e(T) + N \times 0.5$ (N: levelek száma)
 - ◆ Egy 30 levelű fára 10 tanítási hiba mellett (1000 rekord):
Tanítási hiba = $10/1000 = 1\%$
Általánosítási hiba = $(10 + 30 \times 0.5)/1000 = 2.5\%$
 - **Hiba csökkentés tisztítással (REP – reduced error pruning):**
 - ◆ használjunk egy ellenőrző adatállományt az általánosítási hiba becslésére.

Occam borotvája

- Két hasonló általánosítási hibájú modell esetén az egyszerűbbet részesítjük előnyben a bonyolultabbal szemben.
- Bonyolult modelleknél nagyobb az esélye annak, hogy az csak véletlenül illeszkedik az adatokban lévő hiba miatt.
- Ezért figyelembe kell venni a modell komplexitását amikor kiértékeljük.

Minimális leíró hossz (MDL)

X	y
X ₁	1
X ₂	0
X ₃	0
X ₄	1
...	...
X _n	1

X	y
X ₁	?
X ₂	?
X ₃	?
X ₄	?
...	...
X _n	?

- $\text{Költség}(\text{Modell}, \text{Adat}) = \text{Költség}(\text{Adat} | \text{Modell}) + \text{Költség}(\text{Modell})$
 - Költség: a kódoláshoz szükséges bitek száma.
 - A legkisebb költségű modellt keressük.
- $\text{Költség}(\text{Adat} | \text{Modell})$ a téves osztályozás hibáját kódolja.
- $\text{Költség}(\text{Modell})$ a fát, csúcsokat és leveleket (azok számát) és a vágási feltételeket kódolja.

Hogyan kezeljük a túlillesztést

- **Előtisztítás (korai megállási szabály)**
 - Állítsuk le az algoritmust mielőtt a fa teljes nem lesz.
 - Jellegzetes megállási szabályok egy csúcsban:
 - ◆ Álljunk meg, ha minden rekord ugyanahhoz az osztályhoz tartozik.
 - ◆ Álljunk meg, ha az összes attributum értéke egyenként azonos.
 - További megszorító feltételek:
 - ◆ Álljunk meg, ha a rekordok száma kisebb egy a felhasználó által meghatározott értéknél.
 - ◆ Álljunk meg, ha az osztályok eloszlása a rekordokon független a célváltozótól (használjunk pl. χ^2 próbát).
 - ◆ Álljunk meg, ha az aktuális csúcspont vágása nem javítja a szennyezettség mértékét (pl. a Gini indexet vagy az információ nyereséget).

Hogyan kezeljük a túlillesztést

- Utótisztítás

- Építsük fel a teljes döntési fát.
- Metszük a fát alulról felfelé bizonyos csúcspontokban vágva.
- Ha javul az általánosítási hiba a metszés után, akkor helyettesítsük a levágott részfat egy levéllel.
- Ennek a levélnek az osztály címkéjét a levágott részfabeli rekordok osztályai alapján többségi elvet alkalmazva kapjuk.
- Az MDL elvet is használhatjuk utótisztításra.

Példa utótisztításra

Osztály = Igen	20
Osztály = Nem	10
Hiba = 10/30	

Tanítási hiba (vágás előtt) = 10/30

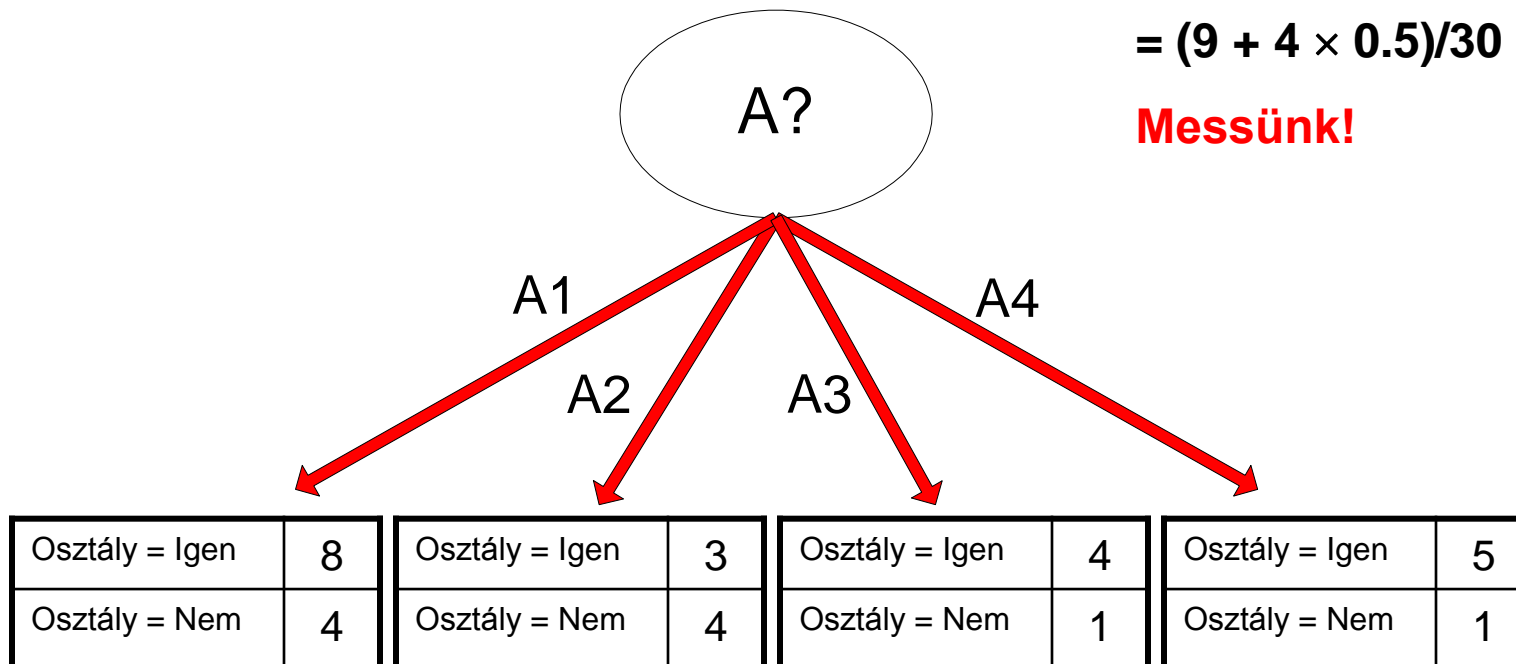
Pesszimista hiba (vágás előtt) = $(10 + 0.5)/30 = 10.5/30$

Tanítási hiba (vágás után) = 9/30

Pesszimista hiba (vágás után)

$$= (9 + 4 \times 0.5)/30 = 11/30$$

Messünk!

Példa utótisztításra

- Optimista hiba?

Egyik esetben se messünk

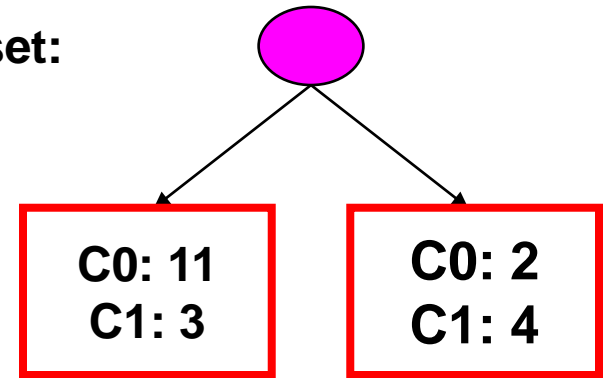
- Pesszimista hiba?

Ne messünk az 1. esetben,
messünk a 2.-ban

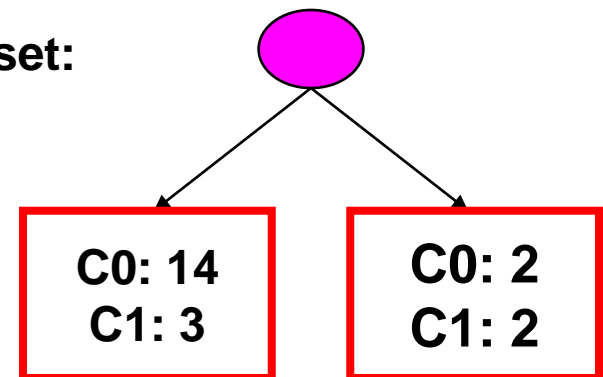
- Hiba csökkentés tisztítással?

Függ az ellenőrző állománytól

1. eset:

2. eset:

Hiányzó attributum értékek kezelése

- A hiányzó értékek három különböző módon befolyásolják a döntési fa konstrukcióját:
 - Hogyan számoljuk a szennyezettségi mutatókat?
 - Hogyan oszlanak el a hiányzó értékeket tartalmazó rekordok a gyerek csúcsok között?
 - Hogyan osztályozzuk a hiányzó értékeket tartalmazó tesz rekordokat?

Szennyezettségi mutató számolása

Tid	Visszatérítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házás	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házás	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házás	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házás	75K	Nem
10	?	Nőtlen	90K	Igen

Hiányzó érték

Vágás előtt:

Entrópia(Szülő)

$$= -0.3 \log(0.3) - (0.7) \log(0.7) = 0.8813$$

	Csalás = Igen	Csalás = Nem
Visszatérítés=Igen	0	3
Visszatérítés=Nem	2	4
Visszatérítés=?	1	0

Vágás Visszatérítés mentén:

Entrópia(Visszatérítés=Igen) = 0

Entrópia(Visszatérítés=Nem)

$$= -(2/6) \log(2/6) - (4/6) \log(4/6) = 0.9183$$

Entrópia(gyerek)

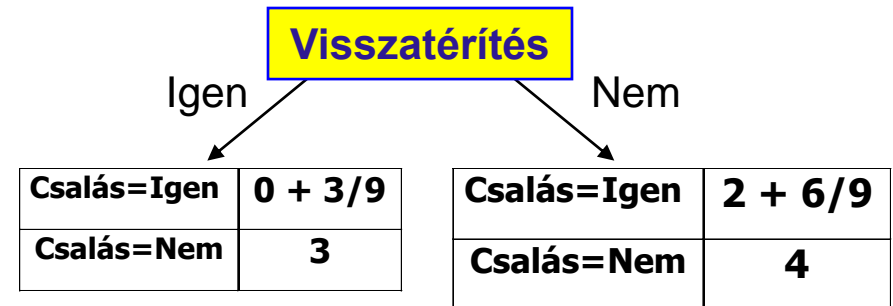
$$= 0.3 (0) + 0.6 (0.9183) = 0.551$$

$$\text{Nyereség} = 0.9 \times (0.8813 - 0.551) = 0.3303$$

Rekordok eloszlása

Tid	Visszatérítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
1	Igen	Nőtlen	125K	Nem
2	Nem	Házás	100K	Nem
3	Nem	Nőtlen	70K	Nem
4	Igen	Házás	120K	Nem
5	Nem	Elvált	95K	Igen
6	Nem	Házás	60K	Nem
7	Igen	Elvált	220K	Nem
8	Nem	Nőtlen	85K	Igen
9	Nem	Házás	75K	Nem

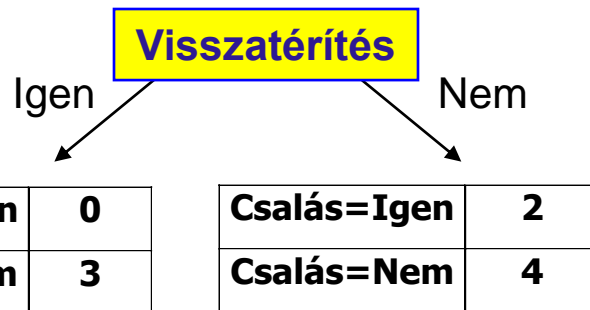
Tid	Visszatérítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
10	?	Nőtlen	90K	Igen

A Visszatérítés=Igen valószínűsége 3/9

A Visszatérítés=Nem valószínűsége 6/9

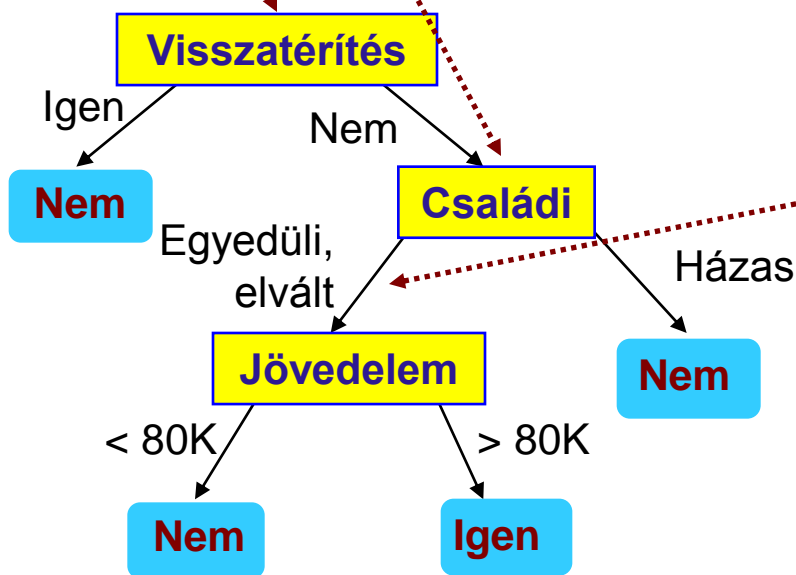
Rendeljük a rekordot a bal csúcshoz 3/9 súllyal és 6/9 súllyal a jobb csúcshoz.

Rekordok osztályozása

Új rekord:

Tid	Visszatérítés	Családi állapot	Jövedelem	Csalás
11	Nem	?	85K	?

	Házás	Nőtlen	Elvált	Összes
Csalás=Nem	3	1	0	4
Csalás=Igen	6/9	1	1	2.67
Összes	3.67	2	1	6.67

A Családi állapot = Házás valószínűsége $3.67/6.67$

A Családi állapot={Nőtlen, Elvált} valószínűsége $3/6.67$

További szempontok

- Adat-töredezettség
- Keresési stratégiák
- Kifejezőképesség
- Fa ismétlődés

Adat-töredezettség

- A rekordok száma egyre kevesebb lesz ahogy lefelé haladunk a fában.
- A levelekbe eső rekordok száma túl kevés lehet ahhoz, hogy statisztikailag szignifikáns döntést hozzunk.

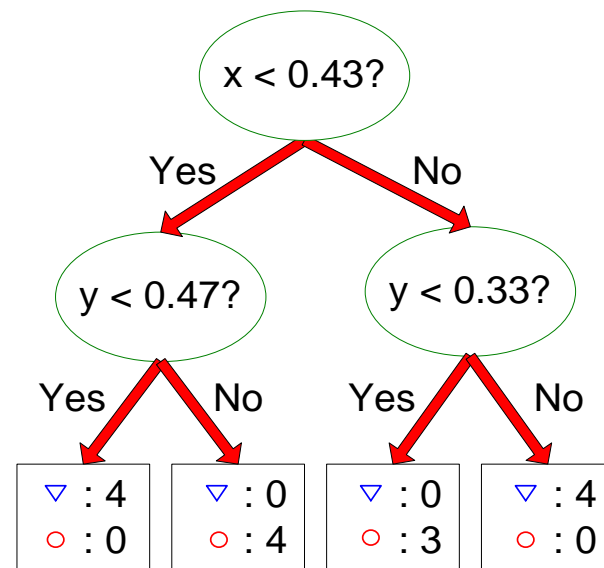
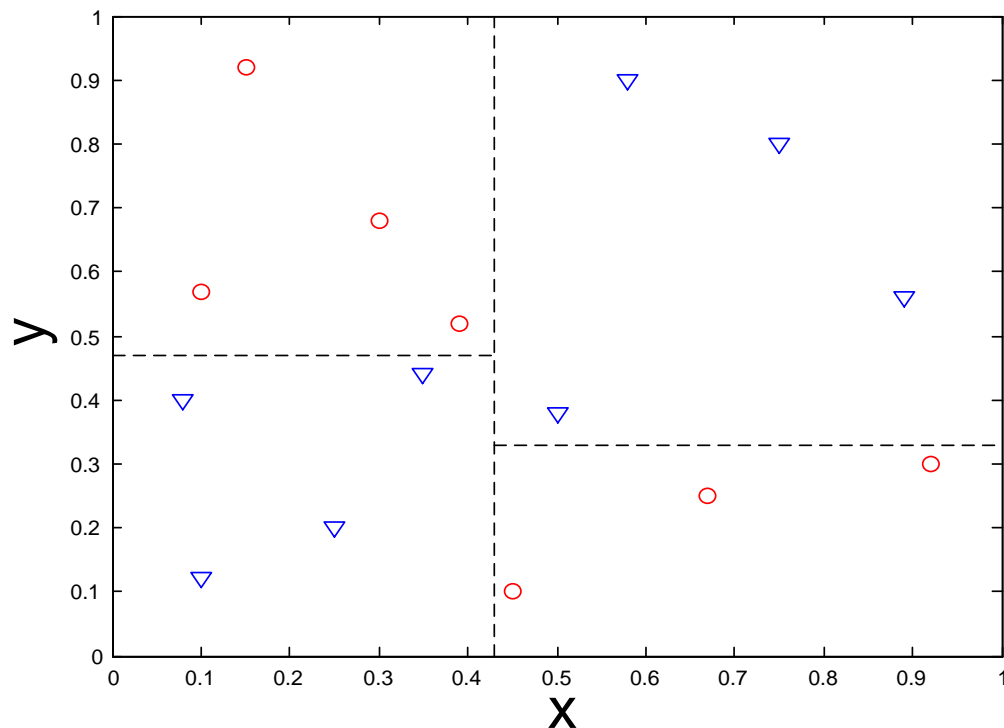
Keresési stratégiák

- Az (egy) optimális döntési fa megtalálása NP-nehéz feladat.
- Az eddig bemutatott algoritmusok mohó, fentről lefelé haladó rekurzív partícionáló stratégiák, melyek elfogadható megoldást eredményeznek.
- Más stratégiák?
 - Lentről felfelé
 - Kétirányú
 - Sztochasztikus

Kifejezőképesség

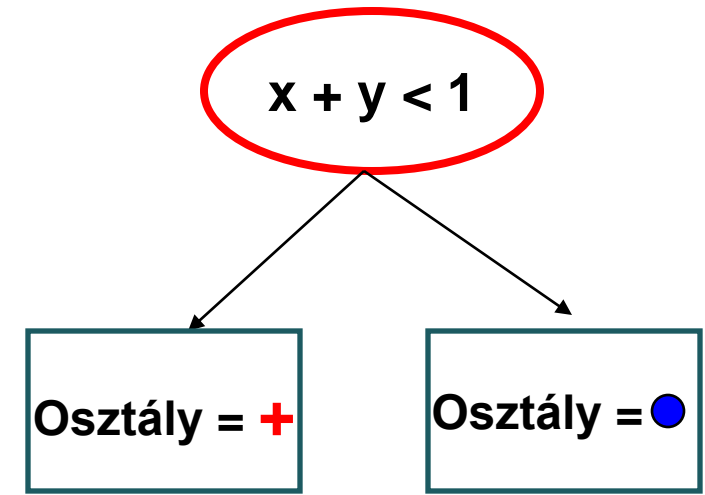
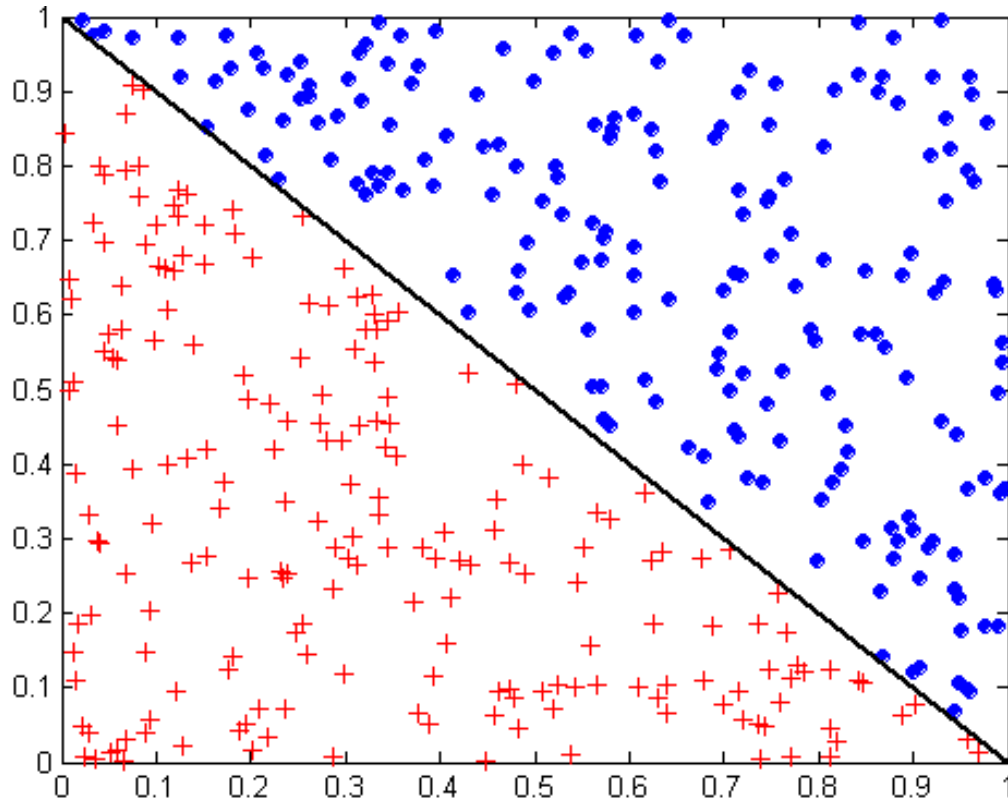
- A döntési fa kifejező reprezentációt ad diszkrét értékű függvények tanításánál.
 - Azonban nem általánosítható jól bizonyos logikai (Boole) függvények esetén.
 - ◆ Példa: paritás függvény
 - Osztály = 1 ha páros számú olyan attributum van, amely igaz
 - Osztály = 0 ha páratlan számú olyan attributum van, amely hamis
 - ◆ Pontos modellhez egy teljes fára van szükségünk.
- Nem elég kifejező folytonos változók modellezésénél.
 - Különösen ha a teszt feltétel egyszerre csak egy attributumot tartalmaz.

Döntési határ

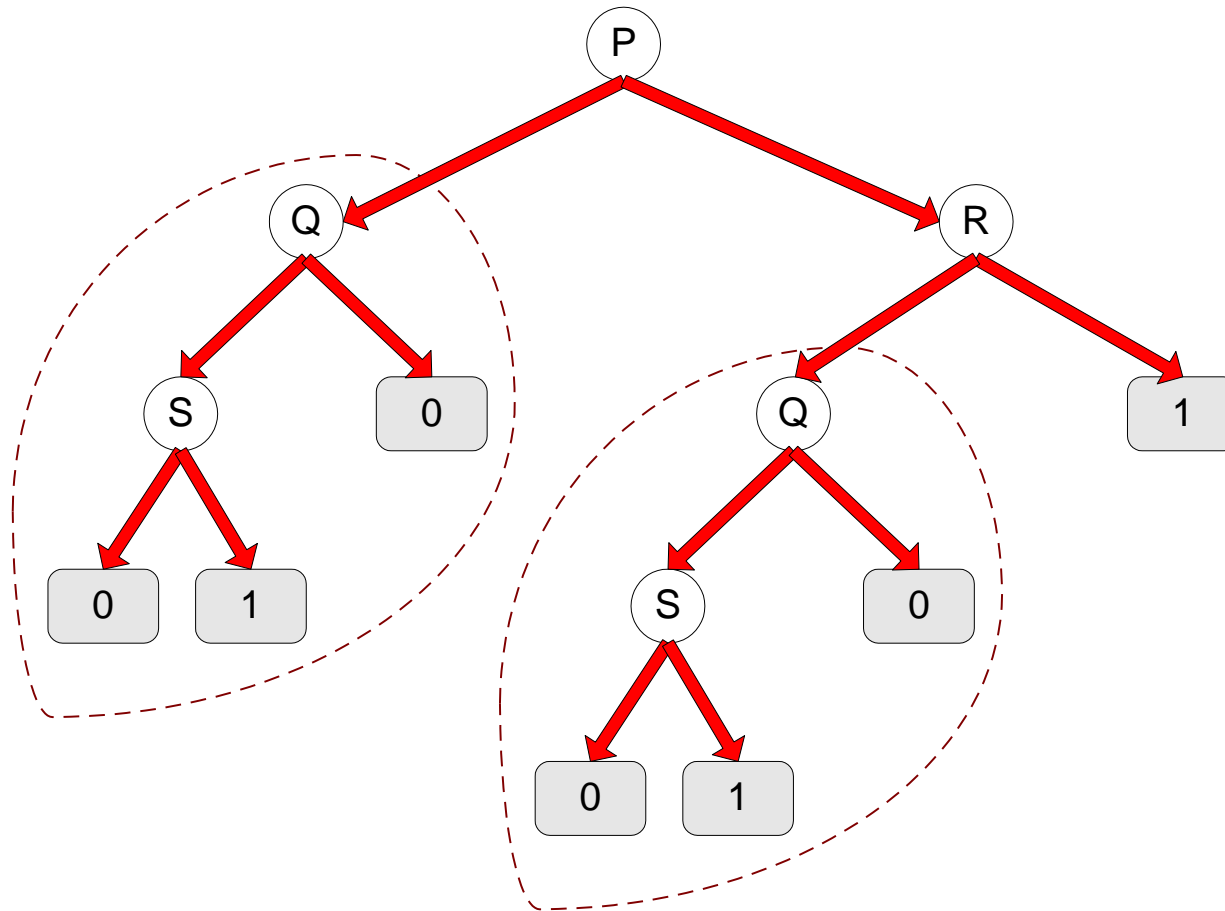
- Két különböző osztályhoz tartozó szomszédos tartomány közötti határvonalat döntési határnak nevezzük.
- A döntési határ párhuzamos a tengelyekkel mivel a teszt feltétel egy időben csak egy attributumot tartalmaz.

Ferde döntési fa

- **A teszt feltétel több attributumot is tartalmazhat.**
- **Kifejezőbb reprezentáció**
- **Az optimális teszt feltétel megtalálása számítás igényes.**

Fa ismétlődés

- Ugyanaz a részfa fordul elő több ágban.

Modellek kiértékelése

- Metrikák hatékonyság kiértékelésre
 - Hogyan mérhetjük egy modell hatékonyságát?
- Módszerek a hatékonyság kiértékelésére
 - Hogyan kaphatunk megbízható becsléseket?
- Módszerek modellek összehasonlítására
 - Hogyan hasonlíthatjuk össze a versenyző modellek relatív hatékonyságát?

Modellek kiértékelése

- **Metrikák hatékonyság kiértékelésre**
 - Hogyan mérhetjük egy modell hatékonyságát?
- **Módszerek a hatékonyság kiértékelésére**
 - Hogyan kaphatunk megbízható becsléseket?
- **Módszerek modellek összehasonlítására**
 - Hogyan hasonlíthatjuk össze a versenyző modellek relatív hatékonyságát?

Metrikák hatékonyság kiértékelésre

- A hangsúly a modellek prediktív képességén van
 - szemben azzal, hogy milyen gyorsan osztályoz vagy épül a modell, skálázható-e stb.
- Egyetértési mátrix:

	Előrejelzett osztály		
	Osztály= Igen	Osztály= Nem	
Aktuális osztály	Osztály= Igen	a	b
	Osztály= Nem	c	d

- a: TP (igaz pozitív)
- b: FN (hamis negatív)
- c: FP (hamis pozitív)
- d: TN (igaz negatív)

Metrikák hatékonyság kiértékelésre

	Előrejelzett osztály		
	Osztály= Igen	Osztály= Nem	
Aktuális osztály	Osztály= Igen	a (TP)	b (FN)
	Osztály= Nem	c (FP)	d (TN)

- Leggyakrabban használt metrika:

$$\text{Pontosság} = \frac{a + d}{a + b + c + d} = \frac{TP + TN}{TP + TN + FP + FN}$$

A pontosság határai

- Tekintsünk egy bináris osztályozási feladatot:
 - a 0 osztályba tartozó rekordok száma = 9990,
 - az 1 osztályba tartozó rekordok száma = 10.
- Ha a modell minden rekordot a 0 osztályba sorol, akkor a pontosság $9990/10000 = 99.9\%$.
 - A pontosság félrevezető mivel a modell az 1 osztályból egyetlen rekordot sem vesz figyelembe.

Költségmátrix

	Előrejelzett osztály		
Aktuális osztály	$C(i j)$	Osztály = Igen	Osztály = Nem
	Osztály = Igen	$C(\text{Igen} \text{Igen})$	$C(\text{Nem} \text{Igen})$
	Osztály = Nem	$C(\text{Igen} \text{Nem})$	$C(\text{Nem} \text{Nem})$

$C(i|j)$: a téves osztályozás költsége, a j osztályba eső rekordot az i osztályba soroljuk

Osztályozás költségének kiszámolása

Költség mátrix	Előrejelzett osztály		
Aktuális osztály	C(i j)	+	-
	+	-1	100
	-	1	0

M₁ modell	Előrejelzett osztály		
Aktuális osztály		+	-
	+	150	40
	-	60	250

Pontosság = 80%

Költség = 3910

Model M₂	Előrejelzett osztály		
Aktuális osztály		+	-
	+	250	45
	-	5	200

Pontosság = 90%

Költség = 4255

Költség vagy pontosság

Darab	Előrejelzett osztály		
		Osztály = Igen	Osztály = Nem
Aktuális osztály	Osztály = Igen	a	b
	Osztály = Nem	c	d

A pontosság arányos a költséggel ha

1. $C(\text{Igen}|\text{Nem})=C(\text{Nem}|\text{Igen}) = q$
2. $C(\text{Igen}|\text{Igen})=C(\text{Nem}|\text{Nem}) = p$

$$N = a + b + c + d$$

$$\text{Pontosság} = (a + d)/N$$

Költség	Előrejelzett osztály		
		Osztály = Igen	Osztály = Nem
Aktuális osztály	Osztály = Igen	p	q
	Osztály = Nem	q	p

$$\begin{aligned} \text{Költség} &= p(a + d) + q(b + c) \\ &= p(a + d) + q(N - a - d) \\ &= qN - (q - p)(a + d) \\ &= N[q - (q - p) \times \text{Pontosság}] \end{aligned}$$

Költség-érzékeny mutatók

$$\text{Pozitív pontosság} \quad p = \frac{a}{a + c}$$

$$\text{Pozitív emlékezet} \quad r = \frac{a}{a + b}$$

$$F \text{ mutató} \quad F = \frac{2rp}{r + p} = \frac{2a}{2a + b + c}$$

- A pozitív pontosság torzított a C(Igen|Igen) és C(Igen|Nem) felé
- A pozitív emlékezet torzított a C(Igen|Igen) és C(Nem|Igen) felé
- Az F mutató torzított a C(Nem|Nem) kivételével az összes felé

$$\text{Súlyozott pontosság} = \frac{w_1 a + w_4 d}{w_1 a + w_2 b + w_3 c + w_4 d}$$

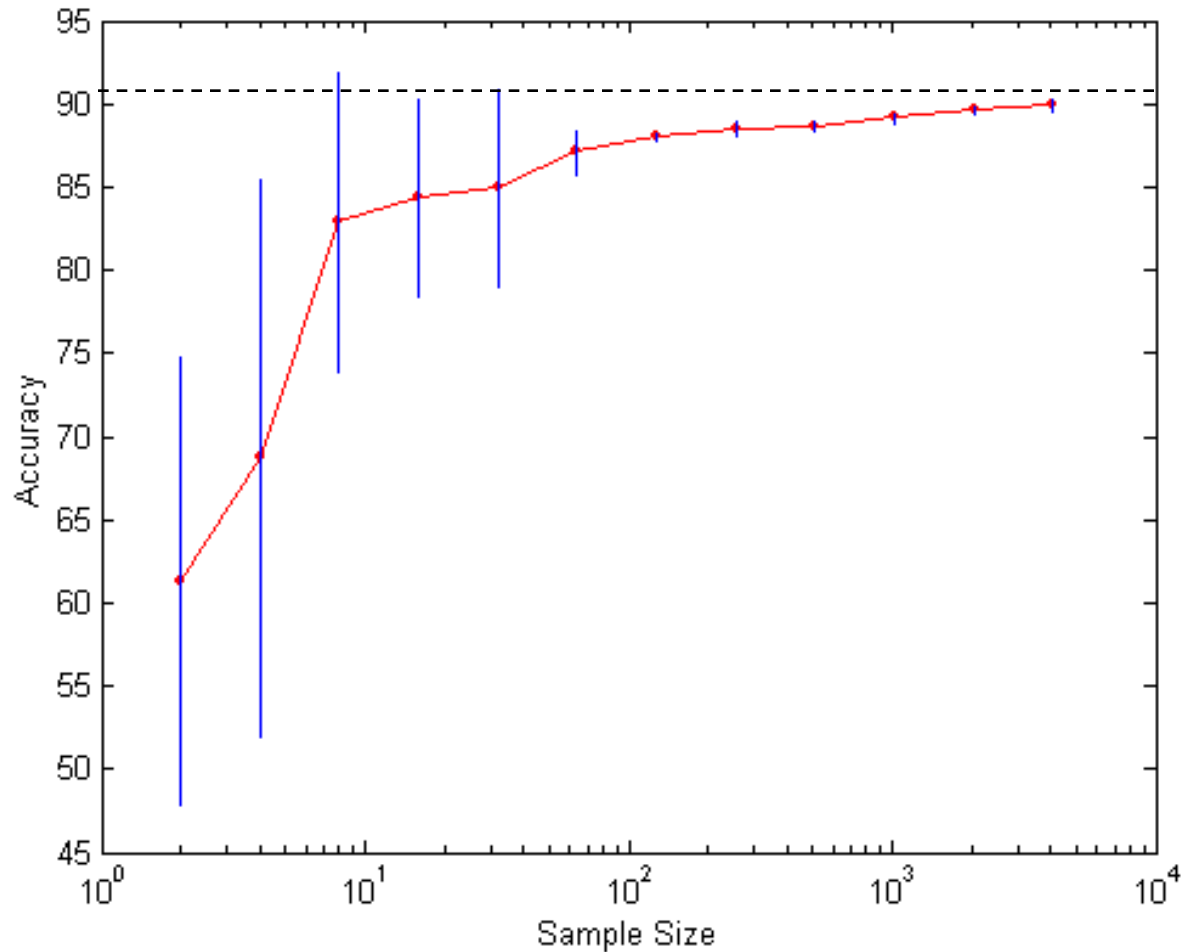
Modellek kiértékelése

- Metrikák hatékonyság kiértékelésre
 - Hogyan mérhetjük egy modell hatékonyságát?
- **Módszerek a hatékonyság kiértékelésére**
 - Hogyan kaphatunk megbízható becsléseket?
- Módszerek modellek összehasonlítására
 - Hogyan hasonlíthatjuk össze a versenyző modellek relatív hatékonyságát?

Módszerek hatékonyság kiértékelésére

- Hogyan kaphatunk megbízható becslést a hatékonyságra?
- Egy modell hatékonysága a tanító algoritmus mellett más faktoroktól is függhet:
 - osztályok eloszlása,
 - a téves osztályozás költsége,
 - a tanító és tesz adatállományok mérete.

Tanulási görbe

- A tanulási görbe mutatja hogyan változik a pontosság a mintanagyság függvényében
- Mintavételi ütemterv szükséges a tanulási görbe elkészítéséhez:
 - Aritmetikai mintavétel (Langley & tsai)
 - Geometriai mintavétel (Provost & tsai)
 - A kis minta hatása:
 - Torzítás
 - Variancia

Becslési módszerek

- Felosztás
 - Tartsuk fenn a $2/3$ részt tanításra, az $1/3$ részt tesztelésre.
- Véletlen részminták
 - Ismételt felosztás
- Keresztellenőrzés
 - Osszuk fel az adatállományt k diszjunkt részhalmazra.
 - Tanítsunk $k-1$ partícióon, teszteljünk a fennmaradón.
 - Hagyjunk ki egyet: $k=n$ (diszkriminancia analízis).
- Rétegzett mintavétel
 - Felül- vagy alulmintavételezés
- Bootstrap
 - Visszatevéses mintavétel

Modellek kiértékelése

- Metrikák hatékonyság kiértékelésre
 - Hogyan mérhetjük egy modell hatékonyságát?
- Módszerek a hatékonyság kiértékelésére
 - Hogyan kaphatunk megbízható becsléseket?
- **Módszerek modellek összehasonlítására**
 - Hogyan hasonlíthatjuk össze a versenyző modellek relatív hatékonyságát?

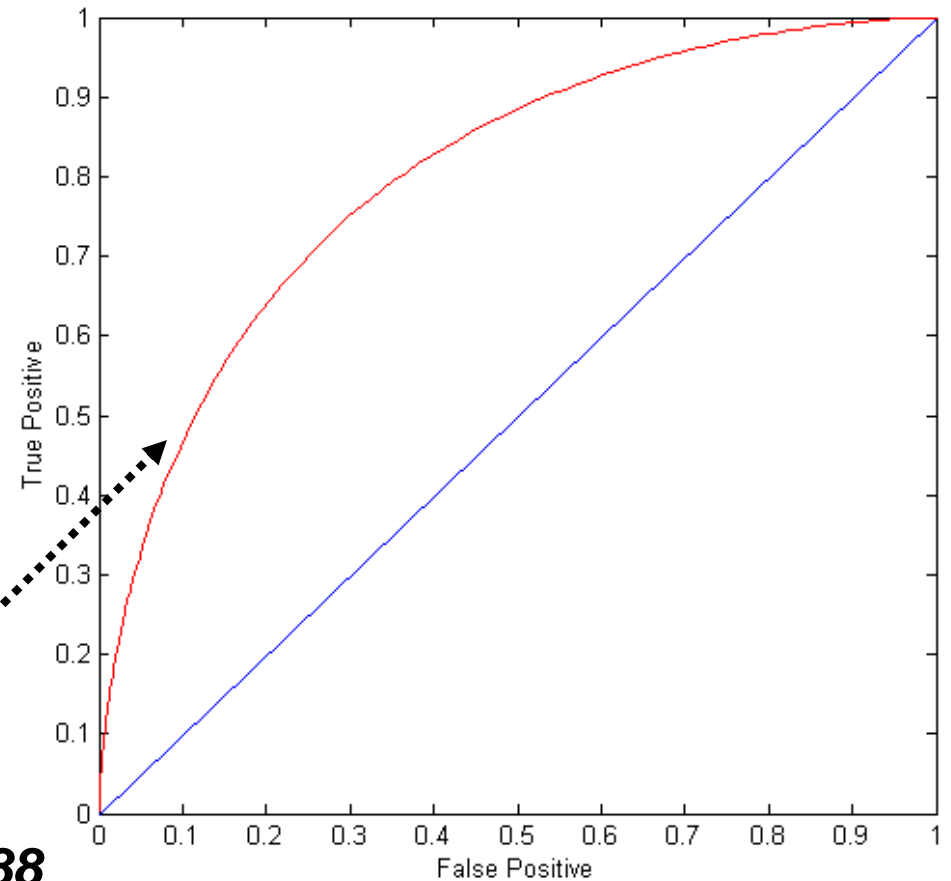
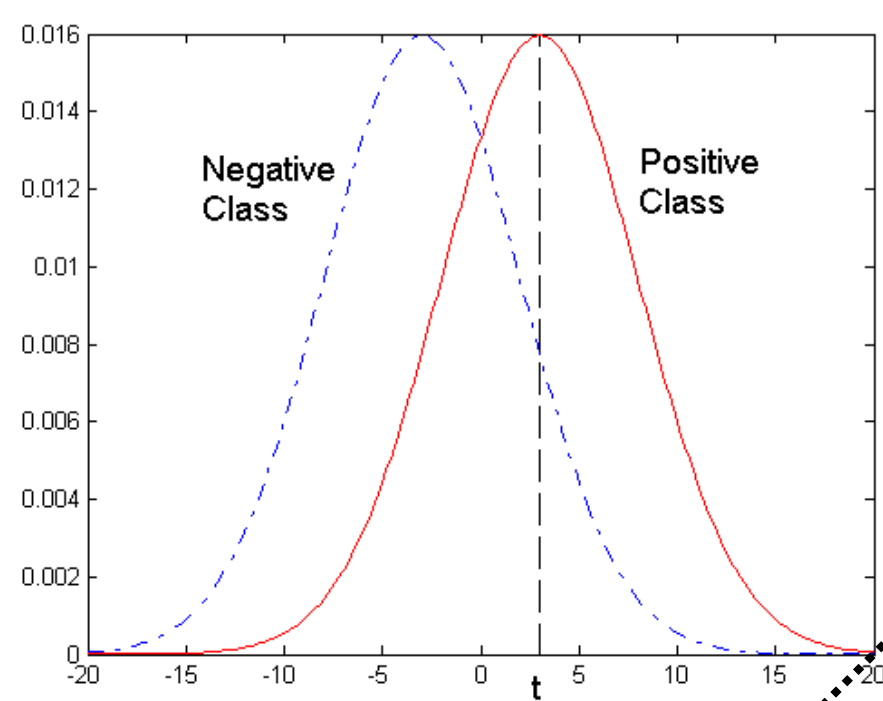
ROC (Receiver Operating Characteristic)

- Vevő oldali működési jellemző
- Az 50-es években fejlesztették ki a jelfeldolgozás számára zajos jelek vizsgálatára.
 - A pozitív találatok és a hamis riasztások közötti kompromisszumot írja le.
- A ROC görbe a IP (y tengely) eseteket ábrázolja a HP (x tengely) függvényében.
- Minden osztályozó hatékonysága reprezentálható egy ponttal a ROC görbén.
 - Az algoritmusbeli küszöbértéket megváltoztatva a mintavételi eloszlás vagy a költségmátrix módosítja a pont helyét.

ROC görbe

Egy dimenziós adatállomány, amely két osztályt tartalmaz (pozitív és negatív).

Minden $x > t$ pontot pozitívnak osztályozunk, a többi negatív lesz.

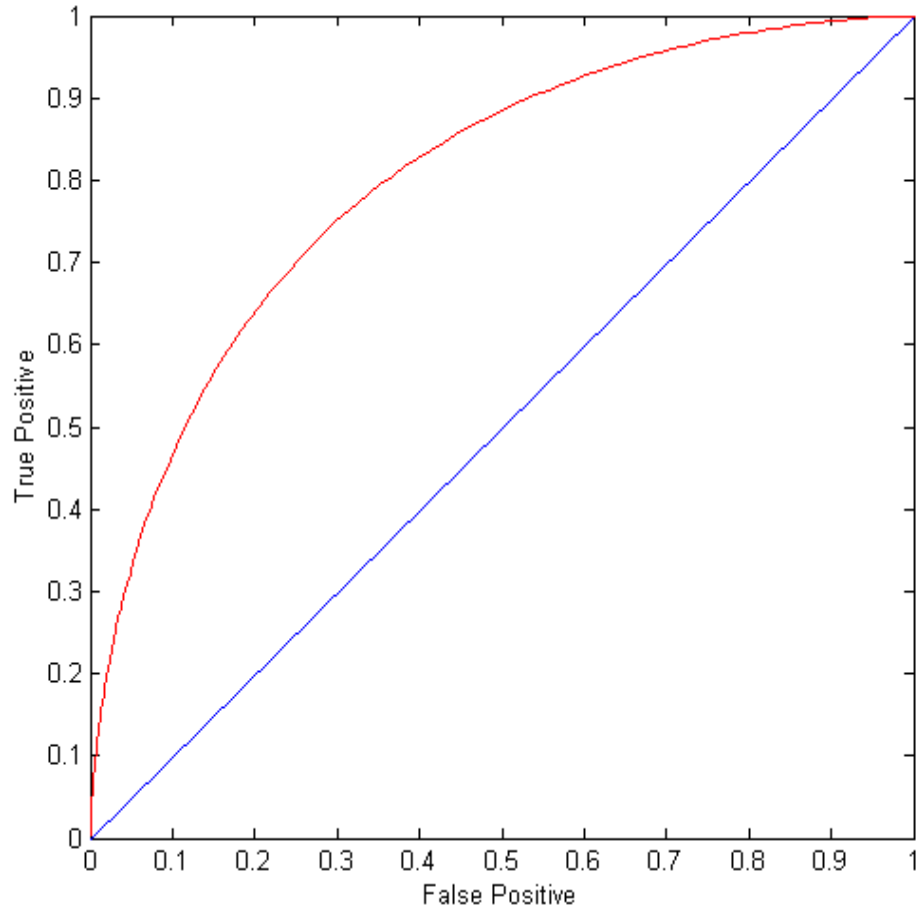
A t küszöb értéknél:

$TP=0.5$, $FN=0.5$, $FP=0.12$, $FN=0.88$

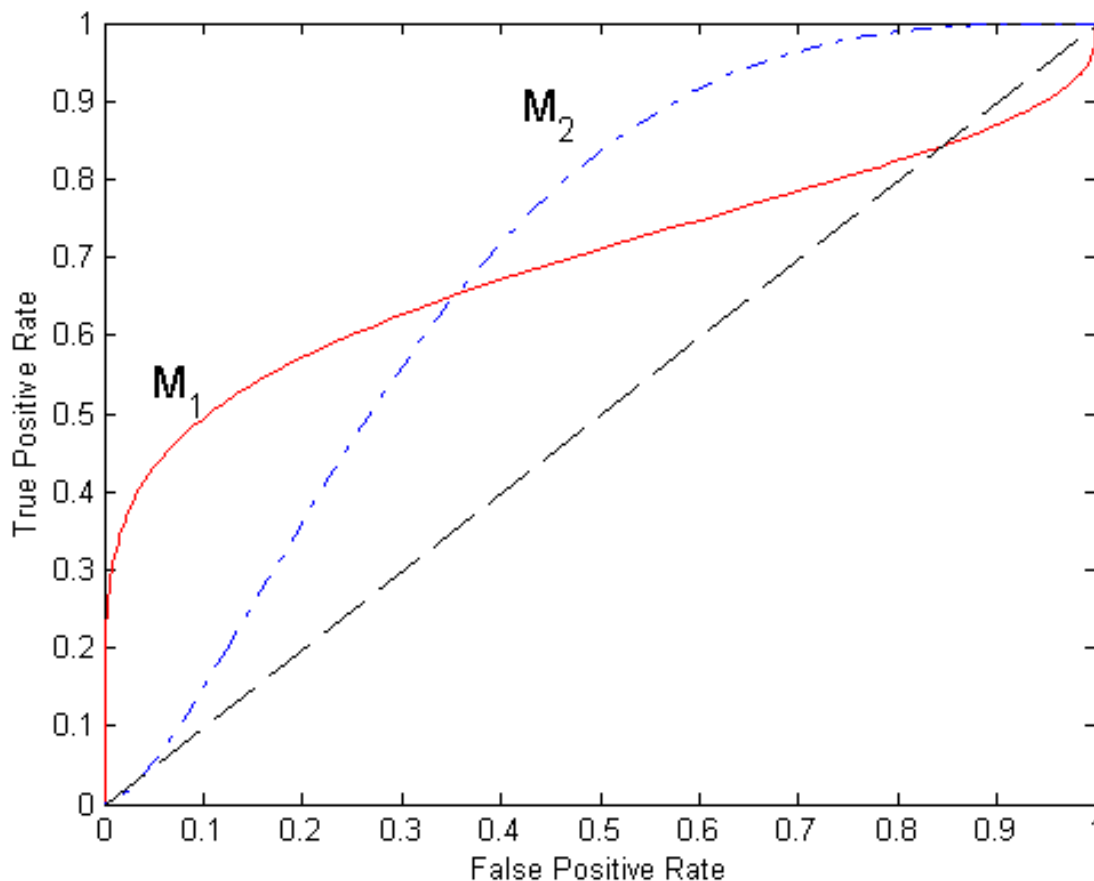
ROC görbe

(IP,HP):

- (0,0): mindenki a negatív osztályba kerül
- (1,1): mindenki a pozitív osztályba kerül
- (1,0): ideális
- Diagonális vonal:
 - Véletlen találgatás
 - A diagonális vonal alatt:
 - ◆ az előrejelzés a valódi osztály ellentéte

Modellek összehasonlítása ROC görbével

- Általában nincs olyan modell, amely következetesen jobb a többinél:
 - M_1 jobb kis HPR esetén,
 - M_2 jobb nagy HPR esetén.
- A ROC görbe alatti terület:
 - Ideális:
 - Terület = 1
 - Véletlen találgatás:
 - Terület = 0.5

Hogyan szerkesszünk ROC görbét

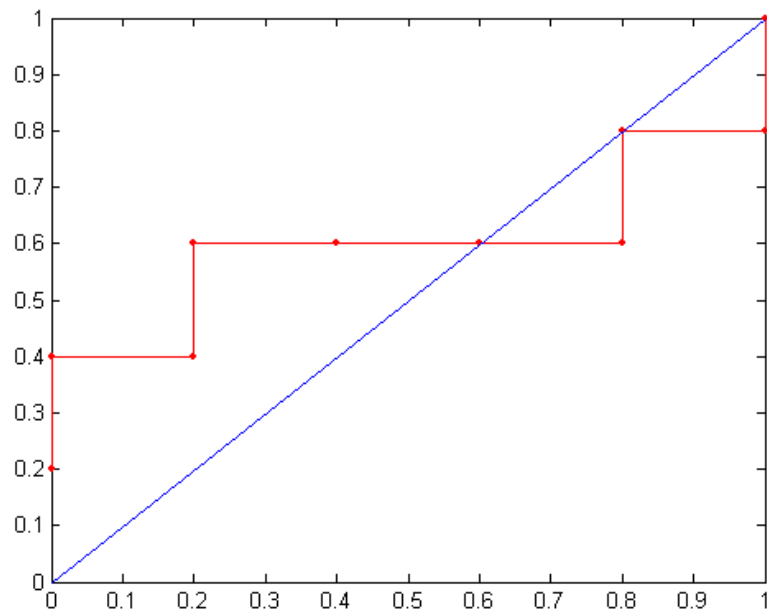
Rekord	P(+ A)	Igaz osztály
1	0.95	+
2	0.93	+
3	0.87	-
4	0.85	-
5	0.85	-
6	0.85	+
7	0.76	-
8	0.53	+
9	0.43	-
10	0.25	+

- Alkalmazzunk egy olyan osztályozót, amely minden rekordra meghatározza a $P(+|A)$ poszterior valószínűséget.
- Rendezzük a rekordokat $P(+|A)$ szerint csökkenően.
- Válasszuk küszöbnek minden egyes különböző $P(+|A)$ értéket.
- Minden küszöb értéknél számoljuk össze: IP, HP, IN, HN.
- IP ráta, $IPR = IP/(IP+HN)$
- HP ráta, $HPR = HP/(HP + IN)$

Hogyan szerkesszünk ROC görbét

Osztály	+	-	+	-	-	-	+	-	+	+	
Küszöb >=	0.25	0.43	0.53	0.76	0.85	0.85	0.85	0.87	0.93	0.95	1.00
TP	5	4	4	3	3	3	3	2	2	1	0
FP	5	5	4	4	3	2	1	1	0	0	0
TN	0	0	1	1	2	3	4	4	5	5	5
FN	0	1	1	2	2	2	2	3	3	4	5
→ IPR	1	0.8	0.8	0.6	0.6	0.6	0.6	0.4	0.4	0.2	0
→ HPR	1	1	0.8	0.8	0.6	0.4	0.2	0.2	0	0	0

ROC görbe:

Szignifikancia vizsgálat

- Adott két modell:
 - M1 modell: pontosság = 85% 30 rekordon tesztelve
 - M2 modell: pontosság = 75% 5000 rekordon tesztelve
- Mondhatjuk azt, hogy M1 jobb mint M2?
 - Mekkora megbízhatóságot tulajdoníthatunk az M1 és M2 modellek pontosságának?
 - A hatékonysági mérőszámokbeli különbség a teszt állományokbeli véletlen ingadozásnak köszönhető vagy szisztematikus az eltérés?

Konfidencia intervallum a pontosságra

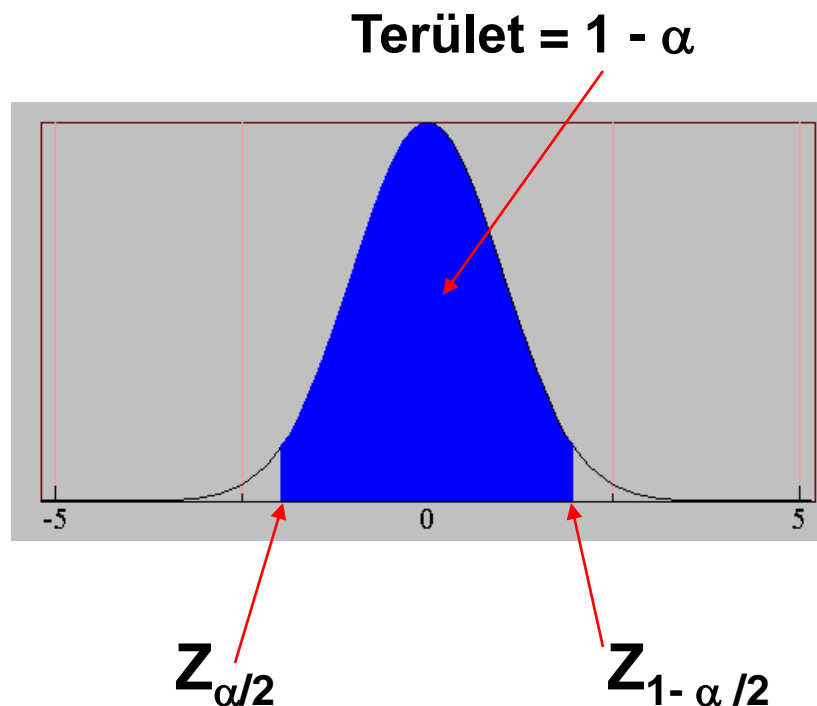
- Az előrejelzés Bernoulli kísérletnek tekinthető.
 - A Bernoulli kísérletnek 2 lehetséges kimenetele van.
 - Az előrejelzés lehetséges eredménye: helyes vagy hibás.
 - Független Bernoulli kísérletek összege binomiális eloszlású:
 - ◆ $x \sim \text{Bin}(N, p)$ x : a helyes előrejelzések száma
 - ◆ Pl.: Egy szabályos érmét 50-szer feldobva mennyi fejet kapunk?
A fejek várt száma = $N \times p = 50 \times 0.5 = 25$
- Adott x (a helyes előrejelzések száma) vagy azok x/N aránya és N (teszt rekordok száma) mellett:

Tudjuk-e előrejelezni p -t (a modell pontosságát)?

Konfidencia intervallum a pontosságra

- Nagy mintákra ($N > 30$),
 - A helyesek aránya normális eloszlású p várható értékkel és $p(1-p)/N$ varianciával.

$$P(Z_{\alpha/2} < \frac{x/N - p}{\sqrt{p(1-p)/N}} < Z_{1-\alpha/2}) = 1 - \alpha$$

- Konfidencia intervallum p -re:

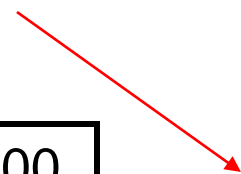
$$p = \frac{2 \times x + Z_{\alpha/2}^2 \pm \sqrt{Z_{\alpha/2}^2 + 4 \times x - 4 \times x^2 / N}}{2(N + Z_{\alpha/2}^2)}$$

Konfidencia intervallum a pontosságra

- Tekintsünk egy modellt, amely pontossága 80% volt, amikor 100 teszt rekordon értékeltük ki:
 - $N=100$, $x/N = 0.8$
 - legyen $1-\alpha = 0.95$ (95% konfidencia)
 - a normális táblázatból $Z_{\alpha/2}=1.96$

N	50	100	500	1000	5000
p(alsó)	0.670	0.711	0.763	0.774	0.789
p(felső)	0.888	0.866	0.833	0.824	0.811

$1-\alpha$	Z
0.99	2.58
0.98	2.33
0.95	1.96
0.90	1.65

Két modell összehasonlítása

- Két modell, M1 és M2, közül melyik a jobb?
 - M1-t a D1-en (n_1 rekord) teszteljük, hiba ráta = e_1
 - M2-t a D2-ön teszteljük (n_2 rekord), hiba ráta = e_2
 - Tegyük fel, hogy D1 és D2 függetlenek
 - Ha n_1 és n_2 elegendően nagy, akkor

$$e_1 \sim N(\mu_1, \sigma_1)$$

$$e_2 \sim N(\mu_2, \sigma_2)$$

- Közelítőleg:
$$\hat{\sigma}_i = \frac{e_i(1 - e_i)}{n_i}$$

Két modell összehasonlítása

- Vizsgáljuk meg, hogy a hiba ráták különbsége szignifikáns-e: $d = e_1 - e_2$
 - $d \sim N(d_t, \sigma_t)$ ahol d_t az igazi különbség
 - Mivel D_1 és D_2 függetlenek a varianciáik összeadódnak:

$$\begin{aligned}\sigma_t^2 &= \sigma_1^2 + \sigma_2^2 \cong \hat{\sigma}_1^2 + \hat{\sigma}_2^2 \\ &= \frac{e_1(1 - e_1)}{n_1} + \frac{e_2(1 - e_2)}{n_2}\end{aligned}$$

- Konfidencia intervallum $(1-\alpha)$ szinten: $d_t = d \pm Z_{\alpha/2} \hat{\sigma}_t$

Szemléltető példa

- Adott: M1: $n_1 = 30$, $e_1 = 0.15$
M2: $n_2 = 5000$, $e_2 = 0.25$
- $d = |e_2 - e_1| = 0.1$ (2-oldali próba)

$$\hat{\sigma}_d = \frac{0.15(1 - 0.15)}{30} + \frac{0.25(1 - 0.25)}{5000} = 0.0043$$

- 95% szinten $Z_{\alpha/2} = 1.96$

$$d_t = 0.100 \pm 1.96 \times \sqrt{0.0043} = 0.100 \pm 0.128$$

=> az intervallum tartalmazza 0 => a különbség nem szignifikáns

2 algoritmus összehasonlítása

- Minden tanuló algoritmus k modellt hoz létre:
 - $L1$ a $M11, M12, \dots, M1k$ modelleket
 - $L2$ a $M21, M22, \dots, M2k$ modelleket
- A modelleket ugyanazon a teszhalmazon $D1, D2, \dots, Dk$ vizsgáljuk (pl. keresztellenőrzés)

- Mindegyik halmazra: számoljuk ki $d_j = e_{1j} - e_{2j}$
- d_j várható értéke d_t varianciája σ_t

– Becsüljük:

$$\hat{\sigma}_t^2 = \frac{\sum_{j=1}^k (d_j - \bar{d})^2}{k(k-1)}$$

$$d_t = \bar{d} \pm t_{1-\alpha, k-1} \hat{\sigma}_t$$